



University
of Glasgow



University of
St Andrews
FOUNDED
1413



ПОЛТАВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ



Міжрегіональна Академія управління персоналом
(Interregional Academy of Personal Management)
Полтавський державний аграрний університет
Харківський національний автомобільно-дорожній університет
Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького
Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара
University of Glasgow
University of St Andrews
Universitat Passau

ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ МІЖДИСЦИПЛІНАРНОЇ МІЖНАРОДНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ «ГУМАНТАРИСТИКА У ХХІ СТОЛІТТІ: ВИКЛИКИ, ДІАЛОГИ, ПЕРСПЕКТИВИ»

23 травня 2025 року

КИЇВ
МАУП

УДК 008:001.891(082)

Матеріали міждисциплінарної наукової конференції «Гуманітаристика у ХХІ столітті: виклики, діалоги, перспективи». – Київ: МАУП, 2025

Збірник укладено за темами доповідей Міждисциплінарної наукової конференції «Гуманітаристика у ХХІ столітті: виклики, діалоги, перспективи»: 23 травня 2025 р: МАУП.

Матеріали подано в авторській редакції



© МАУП, 2025

Зміст

THE SPECIFICS OF WORK WITH MARITIME TERMS OF DUTCH ORIGIN IN ENGLISH.....	4
PREFERRED LEVELS OF EQUIVALENCE IN DIFFERENT TIME PERIODS.....	6
МОДЕЛЮВАННЯ ДЕФІНІЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ.....	14
РОЛЬ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ДИПЛОМАТИЧНОГО ІМІДЖУ ПІД ЧАС ВІЙНИ	18
ВИШИВАНКА У ЖИТТІ ТА ПОБУТІ	22
МУЗИ ВЕЛИКОГО ПОЕТА.....	25
НЕЗЛАМНА ЖІНКА УКРАЇНИ.....	30
УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ - ДЖЕРЕЛО ДУХОВНОЇ СИЛИ НАРОДУ В ЧАСІ ВІЙНИ.....	35
НАУКОВИЙ СТИЛЬ МОВЛЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРІ.....	38
МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРОЦЕСУ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЗВО	40
ВИКОРИСТАННЯ ШІ-ПЕРЕКЛАДІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ	45
ПАРАЛІНГВІСТИКА І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ	47
«КУЛЬТУРНІ КОДИ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ ТА ІНТЕГРАЦІЇ В ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ СТАРШОЇ ШКОЛИ»	51
ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ОДНА З УМОВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ.....	56
МАРКЕТИНГ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ДОБУ ЦИФРОВОЇ.....	59
ТРАНСФОРМАЦІЇ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ	59
СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ	63
Propaganda and modern russian political and socio-cultural discourse as drivers for military violence	9

THE SPECIFICS OF WORK WITH MARITIME TERMS OF DUTCH ORIGIN IN ENGLISH

T. M. Yablonska

More than any other language, English has had the opportunity to borrow foreign words under conditions of direct contact. Beginning in the 1st century BC, from successive foreign invaders in the British Isles, and later under conditions of peaceful relations with other European countries, including Holland.

As is known, most of the terms in maritime English come from Latin or Dutch. Shipbuilding has existed since ancient times. Therefore, the first Latin names were adopted by European languages. As for the Netherlands, due to its geographical location, this country had a developed fleet and as a result of wars (4 Anglo-Dutch wars in the 17th and 18th centuries), and then stable trade relations with the British Empire, today we have maritime English terms of Dutch origin. Most idioms in Business English for seafarers came from the great age of sailing, namely the period of the 16th-18th centuries [1].

English and Dutch cultures have been and still are influenced by each other due to their proximity and similar histories, which has led to many Dutch words in English. More than 200 Dutch words were borrowed into English. Many words of Dutch origin still exist in English due to the constant contact between people from Britain, and later England, Holland and Flanders, which is now divided between Belgium and France. The languages spoken in the Netherlands and England are very close, as they both belong to the Low Germanic branch of the West Germanic language group. In their early stages of development, English and Dutch were so close that it is difficult to determine whether a word was borrowed or not at that time. Even in the Middle Ages, there were quite close trade and industrial ties between England and the Netherlands. England attracted a fairly significant number of Dutch and Flemish craftsmen of various specialties to work in guild enterprises, mainly shipbuilders and weavers. Therefore, over the course of several centuries of cooperation between Dutch and English artisans, the English terminology of the relevant areas of industry was

supplemented by borrowings from the Dutch and Flemish languages. Such maritime terms as the following appeared in English: *aloof* (команда рульовому триматися попутного вітру або осторонь), *bow* (ніс корабля), *caboose* (камбуз), *cruise* (крейсувати), *dock* (док), *freight* (вантаж), *hoist* (піднімати вітрило), *iceberg* (айсберг), *leak* (текти, протікати), *skipper* (шкіпер, капітан торговельного судна), *tub* (відкритий човен, діжка), *yacht* (яхта), *reef* (риф), *keel* (кіль), *deck* (палуба), *hose* (шланг), *bowsprit* – бушприт etc [2].

The Dutch were the ones who carried out most of the transport of goods, and they gradually became the main transporters in Europe. In the 14th century, the Dutch had a large fleet of fishermen, most of whom, because of the high duties, did not call at English ports to trade in fish. It was common practice for the English to go out to sea and do business with the Dutch there. Goods transported from England to Holland and Flanders were quite expensive. It is not surprising that smuggling existed and that by the end of the 13th century, pirate attacks on English ships were quite common. Since sailors spoke their own slang, or the language of trade, many maritime terms entered the English language through contacts with Dutch seafarers. These words are successfully used in Maritime English nowadays. E. g. *filibuster* (флібустьєр, пірат), *freebooter* (розбійник), *pump* (насос), *rover* (пірат), *smuggle* (провозити контрабандою), *smuggler* (контрабандист) etc [3].

There are several reasons for the widespread use of borrowed words (in our case, of Dutch origin). First of all, the language of the inhabitants of Foggy Albion has become the main one in such areas as business, technology, culture, science and, of course, navigation. Many borrowed words from different fields of activity have perfectly adapted to the English language and have become part of our everyday vocabulary due to their simplicity and accessibility.

In conclusion, it should be noted that although the number of Dutch borrowings in English is not as numerous as, for example, Latin or French, they nevertheless quite organically merged into the vocabulary and occupied their own niche in the English language. The majority of these borrowings are fully assimilated in English in their pronunciation, grammar, spelling and can be hardly distinguished from native words.

Therefore, it is also safe to say that all nautical terms of Dutch origin fit perfectly into the English context due to their individuality.

ЛІТЕРАТУРА

1. Number of words in English / Global Language Monitor. URL: <https://www.languagemonitor.com/> (Last accessed: 30.03.2020).

2. Англійська для моряків: лексика й аббревіатура. URL: <https://yappi.com.ua/posts/read/anhliiska-dlia-moriakiv-leksykyay-abreviatura/> (дата звернення: 09.09.2019).

3. Карлова В. О. Давньоанглійська запозичена лексика як результат мовних контактів даного суспільства. Молодий вчений. Херсон : Видавничий дім «Гельветика», 2017. Вип. 11 (51). С. 226–231. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_11_57.

PREFERRED LEVELS OF EQUIVALENCE IN DIFFERENT TIME PERIODS

O.I. Panchenko

While working on a text every professional translator intuitively splits the piece into separate segments or parts. Accuracy or inaccuracy of such division may directly influence the quality of translation. Let us assume that some of them are selected by the translator incorrectly. It would definitely lead to misinterpretation of individual lexical units in the text, and consequently, to translator's failures of different types. Thus, distinguishing units of translation is not only a useful theoretical issue, but a necessary practical competence. This question poses a considerable challenge for representatives of various translation schools and branches of Translation Science. We maintain that the question of the units of translation deserves attention for the purposes of the research of the translation quality assessment as well. Some theoreticians consider a word to be a unit of translation. This point of view used to be zealously

supported by theoreticians of the Bible and other pieces of religious literature translations, who were convinced that any deviation from the original would distort a sacred meaning.

Nevertheless, looking back at the earliest theories of translation, we may cast certain doubts on this assumption. Here we should mention the works of an English abbot Aelfric of Eynsham, the 10-11th century prolific writer of hagiography, homilies, biblical commentaries who also translated the Latin grammar into Old English (this translation is considered the first vernacular English grammar in medieval Europe) and the book of Genesis, which was revolutionary, for it was the first time that the Bible was translated into the vernacular, i.e. Old English. The methods employed by Aelfric were strongly in the direction of popularization. He declares repeatedly that he translates sense for sense, not always word for word. Instead of unfamiliar terms, he uses “pure and open words of the language of this people” [5]. He anticipates, however, the disapproval of those who demand greater closeness in following originals.

The principle “word for word is possible; if not: sense for sense” is common for medieval translations, but is interpreted differently. A good proof for this, and a descriptive epigraph for the whole research may be the following statement by Richard Rolle who translated Psalter from Latin: “I follow the letter as much as I may. And where I find no proper English I follow the wit of the word”. It is not surprising in this regard that both scholars and professional translators came to a conclusion that word-for-word translation (at least in literary texts) does not allow to render the author’s thoughts to full extent.

If a single word cannot serve as a unit of translation, some other measurable tool was needed. One solution was suggested by John Dryden and Ulrich von Wilamowitz-Moellendorff, who claimed that the role of individual words can be ignored for the sake of associations and spirit of the original, author’s intentions, essence of the topic, etc. This approach is well-known in the history of translation as the “paraphrase”, term coined by J. Dryden and described as one of the translation methods. This model has served as a standard for most translators of literary works. U. von Wilamowitz in his turn argued that translators should firstly grasp the background and imaginary (i.e. thoughts and feelings) of the source text [3]. According to cognitive psychologist

George Miller, the only workable unit of translation from the psycholinguistic perspective is a sentence. We agree with this theory as long as a translator, indeed, has more opportunities in terms of semantic search and solutions at the sentence level, which allows him or her to render both the sense and the elements thereof. Still there exists an opposing point of view. For example, Leonard Forster mentions that the Renaissance period was characterized by rather free translation methods, where the utterance or a phrase was considered within its context and then translated with the equivalent utterance independent of the meaning of its individual constituents [1].

In addition to the traditional pure linguistic conception, the psychological approach to this issue has been developed recently. This conception is clearly described in the article by G. Miller and J.G. Beebe-Center, which presents a specific grading scale that may be used for assessment purposes [3]. Such scale would, allegedly, provide the whole evaluation set for machine translations, i.e. “completely unacceptable”, “acceptable for introducing the general idea”, “useful after editing”, “readable at given stage”, “acceptable for publishing”. At the moment such scale does not exist, still remaining a task for the nearest future.

Nowadays many scholars suggest the evaluation through contrasting features of translation and those of original in terms of volume of rendering invariant element, i.e. semantic load of a translated text, which is to be conducted by a bilingual specialist. This conception is purely impression-driven. Another idea of contrasting both texts in terms of their language redundancy has not been used frequently so far, mainly due to complexity of such operations, nevertheless the evaluation of texts in terms of their difficulty for understanding has already been performed quite successfully [1]

The aforementioned theses possess much potential, especially for psycholinguistic research, since their authors suggest a brand-new approach to translation quality assessment, yet their guiding provisions are not devoid of doubts and controversies. First of all, the human factor of the analysis conducted by a bilingual specialist can and will be an issue, since any bilingual person (according to psychological theories) will subconsciously consider and process the information, already obtained while reading the first text. The need for more rigid methodology for reliable assessment is thus inevitable. One more tool to evaluate the quality of

translation has been developed by Robert E. Wall, and implies creation of a scale that would make it possible to measure not only the “fullness” of translation but its “accuracy” as well. The range of such scale should consist of values from 0 to 1, where the value equal to one may be assigned only for texts in which the problems of polysemy will be solved completely [4]. Although Wall considers primarily automatic translation, his idea may be of equal interest for evaluating translations, performed by a human.

Hence, the quality assessment is to be based on assessment of quality of solving these tasks, and include several key operations.

REFERENCES

1. Forster L. Aspects of Translation. *Studies in Communication*. Vol. 2. Ldn. 1958.
2. Miller G., Beebe-Center J.G. Some Psychological Methods for Evaluating the Quality of Translation/ Mechanical Translation, III, 1956. Pp. 73—80.
3. Postgate J. P. Translation and Translators. *Theory and Practice*. Ldn., 1922.
4. Wall R. E. Translation Quality and Its Measurement. Linguistic and Engineering Studies in Automatic Translation of Scientific Russian into English. Vol. I, Univ. of Washington Press, 1958.
5. White Caroline L. *Ælfric: A New Study of His Life and Writings: With a Supplementary Classified Bibliography Prepared by Malcolm R. Godden, Yale Studies in English II*. 1898. Ed. Albert S. Cook. Hamden: Archon Books, 1974. 230 p.

PROPAGANDA AND MODERN RUSSIAN POLITICAL AND SOCIO-CULTURAL DISCOURSE AS DRIVERS FOR MILITARY VIOLENCE

T. KOSTIUK

The comprehension of the dramatic events of the war is an integral part of the uncritical perception of own history and culture by russian society and it is proven that

the horrors of war are not the point for social reflection in Russia. The necrophilic, irrational attraction to the past with a specific imperial experience became the basis for political aspirations of Russians who was never able to overcome the stage of social modernization inherent in European societies. The ideological basis of such political order comprises the constant reproduction of imperial greatness, national exceptionalism, xenophobia, which makes it impossible to comply with European universal rules and norms.

The theoretical discourse of Russian traditionalism formed in the 19th century is an important factor in the imperial system of social coordinates and a social justification for violence, which became the main integrating factor in the life of the Russian community. Society and the political class clearly distanced themselves from all forms of democratic self-government and embarked on the path of direct confrontation with almost the entire Western world. Such a decision became organic for a country where there is no semantic difference between the past, present, and future.

We can state that an imperial and extremely chauvinistic model was crystallized in the country, which has a fulcrum in archaic concepts of the past and in social practices that are completely unusual for the civilized world. In the political and social dimensions, there has historically been a total absorption of the rights and freedoms of civil society, the destruction of the public and private spheres of life, and the restriction of natural human rights. Intellectuals in these conditions, on the one hand, are victims and an organic tool of the existing political order, and on the other hand, they are producers of social and political violence. A good example in this regard is one of the founders of the Russian conservative discourse, N. Danilevsky, who states in his work "Russia and Europe" that the ideological prerequisites for the Russian army actions are the ideas of a special path of Russia reflected in the Russian philosophical and literary traditions. A country that is the social antithesis of the West as the personification of the discourse on human and civil rights hostile to Russia. The apologist of Russian Orthodoxy is a completely open enemy of the idea of "eternal peace", criticizing the moral and normative dimensions of Kantianism as a social challenge to imperial sociality. "Russia is not in favor of a peaceful state, because Europe is not accidental,

but essentially hostile to us. While each of the European states... benefits... from the system of balance, it does not and cannot have any beneficial influence on Russia" [2, p, 533].

Danylewsky quite consistently criticizes Europe as a fundamentally hostile civilizational and value power, considering war as a logical instrument of russian political confrontation with the Western world. Instead, a possible peace is associated with the total weakness of the community and exists only as a hypothetical possibility, the result of the total triumph of the Orthodox idea and the total capitulation of the Western world. The idea of the "Third Rome", formulated within the framework of traditionalism, became the quintessence of russian messianism.

In one of the most famous explorations "The Fate of russia", M. Berdyaev focuses on and propagate the special non-rational mystical role of russia, which is constantly being reinterpreted by the community at the individual and collective levels. "Since ancient times, there has been a premonition that russia is destined for something great, that russia is a special country, unlike any other country in the world. russian ... thought was nourished by a sense of God's choice and God-bearing of russia [1, p. 1]. These words do not belong to a russian conservative, but to "criticism of traditional patriarchal russia. This philosopher's adherence to the ideas of freedom contrasts with his legitimization of the Idea of the personal greatness of the "russian soul, its sacred mission in international politics. This idea is central to russian intellectual political discourse. Its practical tool was the ideological support of the war by the russian intellectual elite. This is not only about the support of russian intellectuals of the modern war in Ukraine, but also for a number of other modern and past military operations.

During the I WW, despite Berdyaev's significant conflict with the conservative russian camp, the philosopher emphasizes the special role of "the creative spirit of russia which will certainly take its rightful place in the world spiritual concert".

The hierarchical, clientelistic gestalt is the core of russian sociality and a prerequisite for the legitimization of military violence. We can talk about the decisive role of the russian intellectuals in the formation of a "cultural-historical apriori" for the development of the imperial model, the heroization of violence, the cultivation of the

total subordination of russian society to the political class, a deep disrespect not only for the cultural traditions of the conquered peoples, but also for the borders and sovereignty of small European nations. In this context, the attitude of russian writer L. Tolstoy to other peoples is quite indicative: he either simply didn't notice them or they became subjects to devastating and insulting criticism.

Historical images of Polish, Lithuanians, Estonians, Latvians, Belarusians and Ukrainians in Tolstoy's novels and in russian literature in general, are extremely negative and unattractive. Recognition of Ukraine was limited to imperial interest in ethnographic and folklore issues, and the Ukrainian community itself was considered as "incapable of autonomous existence", additive to the russians, a natural object of imperial colonization [5, p.66]. The writer paid great importance to the course of military confrontation, but didn't fix attention on the political and state borders of small countries, the specificity of their life, institutional development and the sovereignty. A similar position of imperial, colonial superiority can be seen in the work of Alexander Pushkin, whose work on the uprising of 1830-1831 "On the Taking of Warsaw" is extremely tendentious and offensive to the identity of the Polish [4].

Describing the typical for russian writers glorification of war, the famous theorist of postcolonial studies E. Thompson notes that "russian writers and philosophers mostly could not afford freedom in the public sphere, and, in the absence of a single political line with the authorities, they immediately lost access to publications and audiences" [6, p.56]. The servility of russian intellectuals is their main characteristic feature of the behavior.

Modern russian discourse is still a driver of military violence. The apologist of a radical discourse of war in the new global conditions is the well-known russian traditionalist and propagandist A. Dugin. Together with other representatives of the pro-fascist organization "Memory" known in the West in the 1980s-1990s, Savin L., Korovin V., Dugin appeals to the mystical role of the state which should become a symbol of the total unity of all Orthodox. According to the well-known russian political propaganda, the basic task of the russian state should be to eliminate civil society on russian territory as an instrument of influence of the Western world. The European institute of civil society is considered as "a threat of destruction of Orthodox

civilization and an obstacle to the creation of "network partisan actions" against the civilizational enemy. This is primarily about the importance for modern military propagandists of the idea of spreading Orthodox propaganda networks, opponents of authentic civil society, which are radically transformed in the postmodern era.

In the context of changing picture of the world, there is an appeal to virtual reality, to the imagination of people who, due to the monopolization of the media in Russia, are considered incapable of independent thinking, are rather the "cannon fodder", an instrument of total violence and hatred towards the real and imaginary enemies of the Putin's regime. Dugin frankly emphasizes that "The Russian people need to remember that Ukrainians need to be killed, killed and killed, - I (Dugin A. – the author) tell you this as a professor" [3, p.44].

To sum up I would underline that we observe the persistent desire of modern Russian so called "intellectuals" to ensure total state control over all spheres of public life, to justify the unified position of the authorities and intellectuals in glorifying the image of the Russian army and the political institution of war as an instrument of international policy and the subjugation of other peoples. The lack of a real freedom of public opinion and reservations about the monopolization of power has become a determining factor that contributes to the relentless social criticism of European moral and normative discourse, the strengthening of individual and collective cruelty at the level of everyday practices, social infantilism and an uncritical attitude towards the historical past continuously pushed by narratives and linguistic construction of Russian propaganda.

REFERENCES;

1. Berdyaev N. (1990). The fate of Russia. 256 p.
2. Danylewsky N. (2011). Russia and Europe. Institute of Russian civilization. Publishing books. 816 p.
3. Dugin A. (2013). Network wars. Speech at MGIMO. M.: Blagoslovenie. 62 p.
4. Pushkin A. (1995). Biography of A.P. Hanibal. Pushkin A.S. Diaries. Notes of St. Petersburg's Nauka.
5. Tolstoy L. (1989). On the peculiarities of the historical development of Russia.

6. Thompson, Ewa (2000). Imperial Knowledge: Russian Literature and Colonialism. Westport, GT: Greenwood.

МОДЕЛЮВАННЯ ДЕФІНІЦІЙ УКРАЇНСЬКИХ ЛІНГВІСТИЧНИХ ТЕРМІНІВ АНГЛІЙСЬКОЮ МОВОЮ

С. В. Ляшенко

Розкриває складну взаємодію двох мовних систем та наукових традицій. Проведений аналіз дозволяє виокремити основні принципи та особливості створення англійських дефініцій для української лінгвістичної термінології.

Фонетична та фонологічна термінологія української мови вимагає особливої уваги при перекладі через наявність специфічних явищ, таких як палаталізація та чергування звуків. Англійські дефініції мають не лише описувати артикуляційні характеристики, але й пояснювати системний характер фонологічних протиставлень в українській мові. [4, с. 231].

Морфологічна термінологія представляє особливу складність через відмінності граматичних систем. При моделюванні дефініцій необхідно враховувати специфіку української морфології, зокрема розвинену систему відмінювання, категорію виду дієслова, наявність специфічних дієслівних форм. Англійські дефініції мають розкривати не лише формальні ознаки, але й функціональне навантаження граматичних категорій.

Синтаксична термінологія потребує комплексного підходу при створенні дефініцій, оскільки синтаксичні конструкції української мови часто не мають прямих відповідників в англійській мові. Особливу увагу необхідно приділяти поясненню структурних особливостей та семантичних відношень у різних типах речень.

Матеріали та методи Словотвірна термінологія української мови становить складну систему понять, що відображає специфіку морфологічних механізмів творення слів та особливості семантичних трансформацій при деривації. При створенні англійських дефініцій українських словотвірних термінів необхідно враховувати не лише формальні характеристики словотвірних

процесів, але й їхню семантичну мотивацію та функціональне навантаження. Наприклад, термін «суфіксація» в українській мові позначає не просто додавання суфікса до основи, а складний процес семантичної модифікації, який може супроводжуватися зміною категоріального значення слова та його функціональних характеристик. Англomовна дефініція такого терміна має відображати як технічний аспект словотвірного процесу («*addition of a suffix to a stem / додавання суфікса до основи*»), так і його семантико-функціональні особливості («*semantic modification of the base word with possible change in its categorical meaning and functional characteristics / семантична модифікація базового слова з можливою зміною його категоріального значення та функціональних характеристик*»). [1, с. 45].

Результати та обговорення Продуктивність та регулярність словотвірних моделей української мови потребують особливої уваги при створенні англomовних дефініцій термінів. Українська мова характеризується розвиненою системою словотвірних моделей, які демонструють різний ступінь продуктивності та регулярності. При описі цих моделей англійською мовою важливо відобразити їхню типологічну специфіку та функціональні можливості. Наприклад, термін «віддієслівний іменник» потребує не просто перекладу як «*verbal noun*», але й пояснення особливостей його творення та функціонування в українській мові: «*a noun derived from a verb through specific word-formation patterns, characterized by regular semantic relations with the base verb and preserving certain verbal features while acquiring nominal grammatical categories*» / «іменник, утворений від дієслова за певними словотвірними моделями, що характеризується регулярними семантичними зв'язками з твірним дієсловом і зберігає певні дієслівні ознаки, набуваючи при цьому іменних граматичних категорій». Така розгорнута дефініція дозволяє краще зрозуміти специфіку української словотвірної системи.

Семантичні трансформації у процесі словотворення потребують детального висвітлення в англomовних дефініціях українських термінів. Українська мова має розвинену систему словотвірних засобів для вираження різноманітних семантичних модифікацій, включаючи демінутивність,

аугментативність, експресивність та оцінність. При описі цих явищ англійською мовою необхідно не лише вказати на формальні засоби їх вираження, але й розкрити їхнє функціональне навантаження та прагматичний потенціал. Наприклад, термін «*демінітивний суфікс*» вимагає комплексної дефініції, яка охоплює як структурні, так і семантико-прагматичні аспекти: «*a suffix that forms diminutive derivatives expressing smallness, endearment, or positive evaluation, characterized by high productivity in Ukrainian and various pragmatic functions in different contexts* / «*суфікс, який утворює зменшено-пестливі похідні, що виражають зменшеність, пестливість або позитивну оцінку, характеризується високою продуктивністю в українській мові та різноманітними прагматичними функціями в різних контекстах*». [3, с. 23].

Словотвірна категоризація в українській мові характеризується складною системою взаємозв'язків між різними типами деривації. При створенні англійських дефініцій необхідно враховувати ієрархічні відношення між словотвірними категоріями та їхню взаємодію в процесі деривації. Наприклад, термін «*словотвірне гніздо*» потребує визначення, яке відображає системний характер словотвірних відношень: «*a hierarchically organized group of words united by a common root morpheme and connected through various derivational relations, forming a complex network of semantic and structural dependencies*» / «*ієрархічно організована група слів, об'єднаних спільною кореневою морфемою і пов'язаних різними дериваційними відношеннями, що утворюють складну мережу семантичних і структурних залежностей*». Така дефініція підкреслює системність та ієрархічність словотвірних процесів в українській мові.

Морфонологічні явища у словотворенні української мови також потребують особливої уваги при створенні англійських дефініцій. Процеси чергування, усічення, накладання морфем мають бути описані з урахуванням їхньої ролі в словотвірній системі. Наприклад, термін «*морфонологічне чергування*» вимагає дефініції, яка розкриває його функціональне навантаження: «*regular alternation of phonemes at morpheme boundaries in word formation, serving as an additional means of word-formation marking and contributing to the expression of derivational meaning*» / «*закономірне чергування фонем на межі морфем при*

словотворенні, що слугує додатковим засобом словотвірного маркування і сприяє вираженню дериваційного значення» Таке визначення допомагає зрозуміти роль морфологічних процесів у словотворенні. [5, с. 233].

Словотвірна валентність як важлива характеристика української деривації потребує комплексної репрезентації в англійських дефініціях. Цей термін розкриває здатність морфем поєднуватися одна з одною в процесі словотворення, утворюючи нові лексичні одиниці. Англійська дефініція терміна «словотвірна валентність» має відображати як структурні обмеження, так і семантичні фактори, що впливають на сполучуваність морфем: *«the ability of morphemes to combine with each other in word formation, determined by structural, semantic, and functional constraints specific to the Ukrainian derivational system, including restrictions on the compatibility of bases and affixes, as well as semantic and stylistic limitations on possible combinations»* / «здатність морфем поєднуватися одна з одною у словотворі, зумовлена структурними, семантичними та функціональними обмеженнями, притаманними словотвірній системі української мови, зокрема обмеженнями на сполучуваність основ та афіксів, а також семантичними та стилістичними обмеженнями на можливі комбінації».

Розроблено моделі дефініцій базових англійських і українських лінгвістичних термінів, що враховують особливості мовного менталітету та специфіку наукового мислення носіїв різних мов. Моделювання термінологічних дефініцій здійснювалося на основі аналізу великого масиву лінгвістичних текстів та наявних словникових визначень.

Висновки. Встановлено основні структурні типи дефініцій, характерні для англійської та української лінгвістичної термінології. Визначено принципи побудови дефініцій, що забезпечують оптимальне розкриття змісту термінів з урахуванням особливостей наукової картини світу різних лінгвокультур. [6, с. 76].

Розроблені моделі дефініцій можуть бути використані при укладанні двомовних термінологічних словників та стандартизації лінгвістичної термінології на міжнародному рівні. Аналіз показав необхідність подальшого

вдосконалення термінологічних дефініцій та розробки універсальних принципів визначення наукових понять.

Моделювання дефініцій українських лінгвістичних термінів англійською мовою – це складний процес, який вимагає глибокого розуміння як української, так і англійської мов, а також особливостей лінгвістичної термінології. Цей процес має як свої переваги, так і певні обмеження. Створення якісних дефініцій сприяє поширенню знань про українську мову за кордоном, сприяє розвитку україністики та поглибленню розуміння особливостей української мовної системи.

Література

1. Macmillan English Dictionary for Advanced Learners. New Edition. – Oxford, 2007. – 1760 p.
2. Mills A. D. A Dictionary of English Place-Names / A. D. Mills. -2nd ed. Oxford :Oxford Univ. Press, 1998. – 411 p.
3. Oxford Guide to British and American Culture. New edition / Ed. by Jonathan Crowther. – Oxford : Oxford University Press, 2006. – 544 p.
4. Random House Webster's College Dictionary. – Library of Congress Cataloging-in-Publication Data. Second edition, 2001. – 1536 p
5. Webster's New World College Dictionary / Editor Michael Agnes, 4th ed., – New York : Macmillan Reference Books, 2002. – 1716 p.
6. Whiting B. J. Early American Proverbs and Proverbial Phrases / B. J. Whiting. – Cambridge, Mass. : The Belknap Press, 1977. – 555 p.

РОЛЬ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ДИПЛОМАТИЧНОГО ІМІДЖУ ПІД ЧАС ВІЙНИ

Білоус О.

Українська дипломатія спрямована на формування певної суспільної думки закордонних аудиторій для просування національних інтересів і реалізації зовнішньополітичних цілей. Використання культурних надбань у якості

інструментів комунікації із закордонною аудиторією вже є усталеною й доволі ефективною практикою у сфері публічної дипломатії.

У цьому контексті часто апелюють до культурної спадщини держави чи регіону. В умовах російсько-української війни, коли майже щодня знищуються культурні об'єкти, важливо не лише привернути увагу до злочинів агресора, як це відбувається на міжнародних політичних майданчиках і на шпальтах ЗМІ, а й побудувати логічні зв'язки між культурною спадщиною, національною ідентичністю, спільним європейським культурним простором. Закордонні науковці, аналізують здебільшого роль культурних надбань у стратегічній комунікації держав, політику держав у сфері охорони культурної спадщини або дипломатію спадщини» (англ. *heritage diplomacy*). Українські дослідники акцентують на міжкультурному співробітництві та місці культурної спадщини з метою збереження національної ідентичності, особливо в умовах війни (Н. Грач, Л. Поліщук, О. Дудник, О. Доманська) [1–3].

З іншого боку, перспектива більш фахового та ефективного використання культурної спадщини в реалізації стратегії публічної дипломатії залишається проблемою, вартою уваги як науковців, так і державних посадовців. Метою цього повідомлення є виявлення ролі культурної спадщини в публічній дипломатії України та окреслення подальших перспектив її використання в публічному просторі за кордоном.

Розглянемо нормативно-правову основу, яка регулює зазначену сферу. Відповідно до статті 1 Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини 1972 року культурна спадщина включає:

- пам'ятки (твори архітектури, монументальної скульптури й живопису, елементи та структури археологічного характеру, написи, печери та групи елементів, які мають видатну універсальну цінність з точки зору історії, мистецтва чи науки);
- ансамблі (групи ізольованих чи об'єднаних будівель, архітектура, єдність чи зв'язок з пейзажем яких є видатною універсальною цінністю з точки зору історії, мистецтва чи науки);
- визначні місця (твори людини або спільні витвори людини й природи, а також

зони, включаючи археологічні визначні місця, що є універсальною цінністю з точки зору історії, естетики, етнології чи антропології) [4].

Згідно з законом України «Про охорону культурної спадщини» (2000 р.), культурна спадщина розуміється як сукупність успадкованих людством від попередніх поколінь об'єктів культурної спадщини, які є дотичними до описаних вище категорій. Об'єкт культурної спадщини – визначне місце, споруда (витвір), комплекс (ансамбль), їхні частини, пов'язані з ними рухомі предмети, а також території чи водні об'єкти (об'єкти підводної культурної та археологічної спадщини), інші природні, природно-антропогенні або створені людиною об'єкти незалежно від стану збереженості, що донесли до нашого часу цінність з археологічного, естетичного, етнологічного, історичного, архітектурного, мистецького, наукового чи художнього погляду і зберегли свою автентичність [5]. У межах дослідження щодо використання культурної спадщини в зовнішній політиці України важливо розглянути суть культурної спадщини в широкому європейському регіональному контексті.

Згідно з Резолюцією Парламентської Асамблеї Ради Європи № 2269 (2019 р.), саме Рамкова конвенція Ради Європи про значення культурної спадщини для суспільства сприяє ширшому розумінню культурної спадщини та її зв'язку з громадами та суспільством [9]. Культурна спадщина, наприклад, відіграє важливу роль у політиці сприяння сталого розвитку.

На думку авторки, підхід до реалізації цього напряму зовнішньої політики України набув системності та сталості лише після оприлюднення «Стратегії публічної дипломатії МЗС України» на 2021–2025 роки [6]. Відповідно до зазначеного документа, частиною вітчизняної публічної дипломатії є її культурний напрям, який має на меті просування української культурної спадщини. Цей вектор став пріоритетним через потребу розширювати знання про Україну у світі та покращувати її міжнародний імідж.

У Стратегії публічної дипломатії окремо виділено кулінарну дипломатію, серед засобів розвитку якої визначено проведення інформаційних кампаній з метою популяризації української кухні та зусилля пов'язані з внесенням українських страв до нематеріальної спадщини ЮНЕСКО. Серед кейсів

взаємодії з культурною спадщиною в кулінарній дипломатії України прецедентом стало привернення уваги міжнародного співтовариства до українського борщу. 1 липня 2022 року на п'ятому позачерговому засіданні Міжурядового комітету з охорони нематеріальної культурної спадщини за зверненням Міністерства культури та інформаційної політики України до Списку нематеріальної культурної спадщини ЮНЕСКО, що потребує негайної охорони, внесли елемент «Культура приготування українського борщу» [7].

7 вересня 2023 року ЮНЕСКО внесло 20 об'єктів культурної спадщини України до Міжнародного списку культурних цінностей, які перебувають під посиленним захистом. Наприкінці 2023 року Комітет ЮНЕСКО із захисту культурної спадщини у випадку збройного конфлікту затвердив рішення додати ще п'ять об'єктів культурної спадщини України до Міжнародного переліку культурних цінностей, які перебувають під тимчасовим посиленним захистом [8].

Ці дії демонструють не лише символічне висловлення солідарності з Україною, але й означають забезпечення міжнародної допомоги, можливість проведення кваліфікованої оцінки завданих культурним об'єктам збитків, професійне навчання зі збереження культурних цінностей тощо. Підсумовуючи, зазначимо, що культурна спадщина як явище має усталену законодавчо-нормативну основу. Використання культурної спадщини особливо помітне в межах культурного та кулінарного напрямів публічної дипломатії України. Окреслена у статті діяльність може мати різноманітні цілі. Зокрема, йдеться про розвиток привабливого міжнародного іміджу держави, сприяння європейській інтеграції, посилення міжкультурних зв'язків в Україні та за кордоном для подальшої комунікації в інших галузях. В умовах повномасштабної війни специфічні проекти з використанням культурної спадщини звертатимуть увагу іноземної аудиторії на автентичності через асоціації з Україною, а в поєднанні з воєнним контекстом нагадуватимуть про необхідність міжнародної підтримки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грач М., Поліщук Л. Війна і спадщина: досвід збереження культурної ідентичності. Фортифікації. 2023. Вип. 19. С. 43–53. URL: <http://surl.li/shjbo>
2. Доманська О. А. Україна і міжкультурне співробітництво. Вісник Наукової

академії керівних кадрів культури та мистецтв. 2014. С. 28–33.

3. Дудник В. О. Інтеграція української культури у світовий культурний простір. Часопис Національної музичної академії імені П. Чайковського. 2012. № 4. С. 10–14.

4. Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини (ратифіковано Указом Президії Верховної Ради № 6673-ХІ від 04.10.88 р.). База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_089

5. Про охорону культурної спадщини: Закон України № 1805-III від 08.06.2000 р. База даних «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text>

6. Стратегія публічної дипломатії МЗС України 2021–2025. URL: <http://surl.li/bgpmb>

7. Шередега Ю. Український борщ внесли до списку культурної спадщини ЮНЕСКО. Бабель. 01.07.2022. URL: <https://babel.ua/news/80842-ukrajinskiy-borshch-vnesli-do-spisku-kulturnoji-spadshchini-yunesko>

8. Ще 5 об'єктів культурної спадщини України внесено до Міжнародного списку культурних цінностей, які перебувають під посиленням захистом. МКІП. 14.12.2023. URL: <http://surl.li/siwfp>

ВИШИВАНКА У ЖИТТІ ТА ПОБУТІ

В. В. Химич

Є скарби, захovanі в землю, а є такі, що передаються із покоління в покоління, чаруючи людську душу. До таких скарбів належить пам'ять народу, його звичаї і традиції.

Мамина пісня, батьківська хата, бабусина вишиванка, дідушева казка – усе це наша пам'ять, символи, історія, велична і всестверджуюча. Не вивірити з пам'яті, зберегти ці символи людського духу від забуття і байдужості – наше головне завдання.

Ще зі старовинних літописів, археологічних розкопок відомо, що вишиванка – дуже давнє ремесло. Нею прикрашали свій одяг наші предки - стародавні скіфи [1]. За часів Київської Русі вишивкою прикрашали одяг князів, бояр і простих людей. І чим вищого походження була людина, тим багатшим було оздоблення її одягу. Вважалося, що вишиванка на одязі оберігає від хворіб і напастей [2].

Вишивали в Україні лише жінки. Здебільшого для цієї роботи використовувалися досвітки, вечорниці. А починалися вони після закінчення польових робіт – восени після Покрови. Здавна вважалося, що Покрова є доброю покровителькою жіночого рукодільництва, особливо вишивання, тому що мати Божа вишивала своєму синові Ісусу ризи. Тому, беручись за голку, вишивальниці просили помочі в Покрови, аби спорилася робота і нитки гарно лягали на полотно.

Звідусіль, з усіх куточків України снується нитка. Нитка не лише з узорів сорочок, скатертин, рушників, а нитка із серця до серця – з любов'ю, щирістю, світлою думкою.

Вишиванка – це душа нашого народу. Кожен узор – оберіг, символ із загадковою мудрістю. Вишиваючи сорочку собі чи комусь із ближніх, жінка дбала про те, аби поєднання кольорів та символів стало надійним оберегом від різних нещасть.

Вишиванку – оберіг розміщували на найзручніших місцях: на зап'ясті - щоб руки міцні були, на комірці – щоб ворожий меч голови не стяв.

Коли у Андрія Малишка через багато років по війні, вручаючи бойову нагороду, запитали, що його врятувало від куль та снарядів у тому вогненному пеклі – він відповів, що це була сорочка, яку, проводжаючи на війну, вишила і дала в дорогу мати [3].

Андрій Малишко добре знав велику силу і благодотворну дію цих оберегів, рукотворних знаків і символів, якими рясніють узорі української вишивки. Бо вони у житті українця завжди правили за своєрідні талісмани, що оберігали його від ворожих сил. Вони бережуть людину на землі і супроводжують її впродовж цілого життя, єднаючи душу із Всесвітом.

Особливе місце в житті українського народу посідають вишиті рушники.

Український рушник... Оздоблений квітами, зірками, птахами. Скільки він промовляє серцю кожного із нас! Від сивої давнини і до наших днів, у радості й горі рушник – невід’ємна частина нашого побуту. Його можна порівняти з піснею. У нас завжди існував звичай: дівчина, перш ніж вийти заміж, має вишити рушники для старостів, сорочки, наволочки. Інакше кажучи, назбирати посаг, за яким судили і оцінювали рід, вдачу нареченої. Тому мати, бабусі змалечку привчали дівчат до рукоділля.

За своїм функціональним призначенням розрізнялися рушники побутові, кілкові та обрядові [1, 4].

Побутові рушники – утиральники. Ці рушники не мали на собі пишних узорів, призначалися для утирання обличчя, рук, посуду тощо.

Кілковими рушниками прикрашали оселю. Вони були барвистими, їх розвішували над віконними отворами та у простінках між вікнами.

Обрядові рушники обрамляли ікону у красному кутку хати.

На парубоцьких рушниках, тих, що мати давала в дорогу, як правило, вишивали дуб і калину – поєднання сили і краси, але сили незвичайної і краси невмирущої.

І, нарешті, весільні рушники. Весілля – це радісна подія в родині, і дівчина, готуючи весільні рушники, мала надію прожити вік у парі з коханим, у добрі та злагоді. Тому і узори підбиралися радісні, веселі. Але весільні рушники мали свою символіку.

Насамперед – це калина. Колись у давнину вона пов’язувалася з народженням Всесвіту, вогненної трійці: Сонця, Місяця і Зорі. Тому і назву свою має від давньої назви Сонця – «коло». А оскільки ягоди калини чарівні, то й стали вони символом крові та невмирущого роду.

На гілці калини часто вишивають зозулю – символ продовження роду – або паву. Пава – це жар-птиця, що несе в собі сонячну енергію розвитку, вона – птах сімейного щастя.

Шлюбну пару символізують голуби, півні. А ще характерним для весільного рушника є розташування птахів один до одного голівками. Вони або тримають у дзьобику ягідку калини, або сидять в основі дерева – символу сім'ї.

На старовинних рушниках зустрічаємо чорнобривці, мак, який здавна святили в Україні, обсівали ним людей і худобу, щоб захистити від усякого зла. Вірили також, що поле після битви навесні вкриється маками, бо мак у полі – це пролита козацька кров.

У народі існує традиція: вишиваний весільний рушник переходить від матері до дочки і стає сімейною реліквією. Оздоблені вишивкою декоративні тканини дбайливо зберігалися і передавалися з покоління в покоління.

Сьогодні важливо пробуджувати в людях саме оцю потребу – оберігати життя в усіх його виявах: у природній мудрості й гармонійності берегти свою одвічну колиску і мир на землі.

Література

1. Кара-Васильєва, Т. *Історія української вишивки = History of Ukrainian Embroidery : книга-альбом* (2008). Мистецтво.
2. Зайченко, В. *Вишивка козацької старшини XVII-VIII століть: з колекції Чернігів. іст. музею ім. В. В. Тарновського*. (2015). Родовід.
3. Жулинський, М. Г. (Ред.). Малишко Андрій Самійлович. (2013). Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка.
4. Пчілка, О. *Українські узори. Зібрала Олена Пчілка*. (1912). Друк. С. В. Кулженка.

МУЗИ ВЕЛИКОГО ПОЕТА

Д. В. Борзенков

Тарас Шевченко... Для нас, українців, надзвичайно дороге це ім'я. Великий поет, гуманіст, демократ. Шевченкова поезія – це не розважальне легке читиво, а вистраждані серцем думи, тяжкі думи про долю народу, що «стали на

папері сумними рядками». Сокровенні рядки поет присвячує рідній Україні з її вишневими садками, розлогими степами, високими могилами й широким Дніпром.

Біографія Шевченка відома всім, та не перестає вона вражати нас [1, 2]. 24 роки кріпацької неволі, 10 – солдатчини, 13 – волі під наглядом недолі. І як несправедливо мало відміряла йому доля – всього 47 років... А що ж ми знаємо про його особисте життя, як воно склалося? Хто ж вони, музи великого поета? Кого він кохав по-справжньому?

Т. Г. Шевченко за своє недовге життя пережив чимало любовних утіх та розчарувань. Причому розчарувань на його долю випало значно більше. Якщо він кохав, то йому часто не відповідали взаємністю, якщо його кохали, то його серце вже належало іншій.

Так, Шевченко не був святим. Його музою була не одна жінка. Він залицявся і до заміжніх жінок, і до вдвічі молодших за себе дівчат. Його серце боліло і за простими бідними наймичками, і за дамами з вищого світу. Що ж, генії частіше захоплюються, швидше закохуються і більше страждають. Усе прекрасне на землі створено любов'ю і в ім'я любові. Видатні люди, натхненні високим почуттям, здійснювали подвиги, робили відкриття, створювали шедеври. Історія їхнього кохання – це ключ до розуміння їхнього внутрішнього світу, джерела духовної енергії. Це стосується і творчого генія Тараса Шевченка. Із благоговійним трепетом наважуюся торкнутися найтонших струн душі нашого великого поета. Кого любив він, і хто любив його? Хто з жінок своїм полум'яним почуттям і самопожертвою надихнув його на створення вершинних поезій? Хто своєю щирою любов'ю осяяв йому дорогу? Хто покинув його самотнього на тернистому шляху, додаючи гіркоти й розчарування?

Нехай промовляє сам поет і жінки, які змушували пришвидшено битися його серце. А листи і документи – свідчать.

Перша пристрасть спалахнула у 13-річного Шевченка до своєї сусідки, Оксани Коваленко, якій на ту пору виповнилося 11 років. Приязні стосунки між ними тривали лише кілька років, шляхи їхні розійшлися ще в дитинстві. Тому найперше жіноче ім'я в інтимній ліриці Шевченка, муза його дитячих літ – це

Оксана Коваленко. Вона – наскрізний образ його поезій. Шевченко згадуватиме її скрізь: у Петербурзькій академії, у засланні, під час перебування в Україні [3,4].

Перше кохання Тараса Шевченка, світлий янгол його дитячих років, занапащена і покинута москалями, була покриткою. Лиха доля занапащеної дівчини знайшла втілення в поемах і повістях Шевченка «Катерина», «Наймичка», «Капітанша» [5]. Щирі почуття до свого першого, ще дитячого кохання поет проніс через усе життя. Оксана, як відомо, згодом вийде заміж за кріпака К. Сокофу й стане матір'ю двох доньок.

Наступним захопленням поета стала польська швачка Ядвіга Гусиковська, з якою Шевченко познайомився під час свого перебування у Вільно. Саме вона навчила Тараса польської мови, шила йому сорочки, прала й прасувала одяг, дівчина відповідала на поетові почуття взаємністю, і саме з нею він уперше спізнав тепло жіночого тіла. 1831 року Тарас вимушений їхати до Петербурга. Ядвігу він більше ніколи не бачив.

У Петербурзі Шевченко переживає своє третє кохання. Цього разу ним стала натурниця Марія Європеус. Їй 15 років. Вона теж закохалася у поета. Цікавим нюансом у цій любовній пригоді був любовний трикутник. Виявляється, що Сошенко теж був закоханий у Марію і навіть збирався з нею одружитися. Друзі посварилися, але не на довго. Шевченко попросив вибачення у свого друга, але сімейне життя Марії не склалося, тому що вона стала вести досить несерйозний спосіб життя, як натурниця.

У травні 1843 року здійснилася мрія Шевченка [2, 4]. Він, на той час уже відомий художник, автор «Кобзаря», їде з Петербурга в Україну, де не був майже 15 років. Саме тоді пережив він справжнє велике кохання. Поет так трепетно оберігав честь своєї коханої, що ми, на жаль, маємо небагато свідчень їхньої романтичної таємниці. Хто вона, Ганна Закревська, якій присвячений вірш «Немає гірше, як в неволі»?

Ганна – вродлива, як називав її поет, була заміжньою. Тому щастя Шевченкові з нею не судилося. Портрет Ганни Закревської виділяється з-поміж усіх інших його живописних творінь незвичайно трагічними, живими очима. Вони лише на перший погляд здаються чорними. Насправді ж у них передано

справжній колір – навколо великих зіниць сяє глибока синява. Їй він написав поезію «Якби зустрілися ми знову...»

Полковник у відставці Платон Закревський приїхав у село Макарівку й одружився з сімнадцятирічною Ганною Заславською, донькою незаможного сотенного осавула. На час знайомства із Шевченком ішов їй тільки 21-й рік. Через брак достеменних джерел важко щось конкретне сказати про ставлення Шевченка до Ганни Закревської. Тим часом І. Дзюба у своїй праці зазначає, що «дехто з дослідників уважає її його єдиною, на все життя, любов'ю». Через 13 років Ганни Закревської не стане. Вона помре у 1857 році, у 35-річному віці, а поет тим часом відбував свою десятирічну солдатчину. Зустрітися з Ганною йому більше не судилося...

Близькою приятелькою Шевченка була княжна Варвара Рєпніна [3]. Вони познайомилися в липні 1843 року в Яготині. «Енергійна, худа, тоненька, з великими виразними очима. Добра, дотепна, мила і люб'язна, вона була досить привабливою. Шевченко здався Варварі простим і невибагливим. Він одразу став своєю людиною в домі Рєпніних. Княжні Варварі 35 років, йому лише 29. У розмові з мамою, княгинею Рєпніною, вона призналася, що готова вийти за Тараса Шевченка заміж. Варвара пише Шевченкові, що любить його і готова на все. Княгиня вимагає, щоб Шевченко залишив Яготин негайно і не компрометував Варвару, хоча поет, за словами княжни, ніколи не був з нею пристрасним. Для Варвари Рєпніної Шевченко був і залишився великим і нерозділеним коханням на все життя. Не судилося їй, не судилося Шевченкові. Проте дні перебування в Яготині поет назве найпрекраснішими спогадами в його житті. І ця тендітна талановита жінка його так і не зможе забути. Вона так і не вийшла заміж.

Секрет успіху Тараса у жінок таївся не в зовнішній красі. Його обличчя не відрізнялося особливою привабливістю, зросту він був середнього, не надто атлетичної статури. Але варто було Шевченкові лише почати говорити, як жінки відразу ж оберталися в його бік. Привертали увагу його непересічний розум, глибокі очі, щира усмішка.

1857 рік. Після десятилітньої солдатчини Шевченко прибув у Нижній Новгород [1]. Тут він познайомиться з Піуною Катериною Борисівною – молодого, згодом досить відомою провінційною актрисою. Коли Шевченко сидів в партері і ніжними добрими очима дивився на неї, – згадувала Піунова, – їй хотілося грати краще, її охоплювало неймовірне натхнення. Поет також нею захопився. Пропозиція Т. Г. Шевченка одружитись з нею викличе у батьків здивування. Шевченкові не відмовили прямо. Його просто перестали запрошувати, та й сама Катерина почала його уникати. Причиною негативного рішення був чималий вік поета (44 роки проти 16-річної обранки), а також те, що Шевченко не був справжнім аристократом.

Згодом Шевченка спіткає ще одне, цього разу останнє у його житті кохання – Марія Полусмакова – Ликера, колишня кріпачка, сирота. Вона зродила в поетовому серці теплі почуття. Ликері було 20 років. Про це кохання відомого митця знав увесь Петербург. І всі його від нього відмовляли, адже вважали, що ця дівчина йому не підходить не лише за віком, а й за рівнем духовного розвитку. Та явних недоліків дівчини Шевченко не помічав. Вона була гарна. Поет обдаровував її дарунками, був до неї дуже добрий. І коли запитав, чи піде вона за нього, Ликера відповіла, що піде. До весілля справа не дійшла. Сталося непередбачуване. Одного разу поет повернувся додому раніше і застав Ликеру в обіймах іншого. У вересні між Шевченком і Ликерою Полусмаковою стався розрив. Поет тяжко пережив це.

Так і не одружився Тарас Григорович. Судилося йому прожити самотнім. Нездійсненою залишилася мрія про власну хату над Дніпром, «садок-райочок», дружину – берегиню родинного затишку.

Через 44 роки по смерті Шевченка у Канів, на Чернечу гору, на могилу поета прибуде 65-річна Ликера, каючись в тому, що вчинила. Чи почула поетова душа те каяття? Невідомо. Але фактом є те, що останні роки свого життя Ликерія, залишивши дітей у Петербурзі, приїхала до Канева, аби щодня приходити на могилу Тараса, доглядати за місцем поховання, проводити там дуже багато часу в молитві, а згодом бути похованою за три версти від його могили.

Певно, ми не маємо морального права схвалювати чи осуджувати особисте життя поета. У великих людей і пристрасті великі. На життєвому шляху Шевченкові зустрічалися жінки, які зроджували в його серці світлі почуття, дарували високі миті натхнення. З любові поставала поезія найвищої проби.

Література

1. Анісов, В., & Серeda, Є. (1976). *Літопис життя і творчості Т. Г. Шевченка*. Дніпро.
2. Дзюба, І. М. (2008). *Тарас Шевченко. Життя і творчість*. Києво-Могилянська академія.
3. Руденко, О. І., Петренко, Н. Б. & Дзюба, І. М. *Вічний як народ: Сторінки до біографії Т. Г. Шевченка*. (1998). Либідь.
4. Бородін, В. С., Кирилюк, Є. П., Смілянська, Шабліовський, Є. С., & Шубравський, В. Є. (1984). *Т. Г. Шевченко. Біографія*. Наукова думка.
5. Шевченко, Т. *Зібрання творів у 6 томах*. (2003). Наукова думка.

НЕЗЛАМНА ЖІНКА УКРАЇНИ

Р. П. Довгань

Катерина Білокур – відома українська художниця, майстриня народного декоративного живопису, справжній самородок у морі народних талантів – входить до переліку найвідоміших жінок давньої та сучасної України.

Народилася вона в селі Богданівка Яготинського району Київської області. Коли саме – до кінця не з'ясовано. Сама художниця називала і 23, і 24 листопада, і 1900, і 1901 рік. Офіційною датою її народження було зрештою визнано 25 листопада (7 грудня) 1900 року. Це було логічніше за все, адже 25 листопада день Святої великомучениці Катерини. Приблизно у 6–7 років Катерина навчилася читати. Коли саме майбутня художниця почала малювати сказати важко, але, очевидно, це відбулося не в дитинстві, а вже в отроцтві. Малювала вуглем на шматочках полотна. У 14 років Катерину застали за цим безглуздом, як усі

вважали, заняттям. Було вжито невідкладних заходів – різки та найсуворіша заборона малювати.

Батько дівчини з недовірою ставився до мистецьких нахилів Катерини. Усі чоловіки, які сваталися до неї, ставили за умову кинути малювання. З одного сватання Катерина втекла до Канева, на Шевченкову могилу, на якій просила Кобзаря допомогти їй стати художницею. Цей вчинок ще більше розлютив батька.

Збереглася, проте, легенда, яка свідчить про неабияку популярність спроб 15–17-літньої Катрі і навіть їхнє визнання.

Односельці захоплення Катерини Білокур не сприймали.

У 1922–1923 рр. Катерина дізналася про Миргородський технікум художньої кераміки, їде поступати. Та документа про закінчення семирічки у Катерини не було, і на її малюнки навіть не глянули. Розчарування було болісним. Вражена, вона йде додому з Миргорода пішки (100 км).

На чорноброву красуню Катерину заглядався не один хлопець. Був парубок, що сватався майже десять літ. Закоханий у Катрю юнак, не дочекавшись взаємності, одружився. Катерина так і не вийшла заміж. Суперечки з мамою призвели до того, що вона пішла топитися. Налякана матір дозволила малювати «хоч кожного дня».

Її врятувала творчість – Катерина малювала, а ще й почала відвідувати драмгурток. Зібралася цікава молодь. Ставили «Наталку Полтавку» Котляревського, «Сватання на Гончарівці» Квітки-Основ'яненка, «Наймичку» і «Безталанну» Карпенка-Карого тощо. Катерина грала самовіддано. Щоправда, свій вік (24-26 років) вона вважала невідповідним для ролей дівчат і переважно грала «молодиць».

Серед юнаків і дівчат, що зібралися в богданівському драмгуртку, був і Олександр Кравченко. Його дещо загадково називають «знехтуваним женихом» Катерини Білокур. Можливо, ця історія пов'язана саме з його ім'ям: майбутня авторка картин «Колгоспне поле» і «Буйна» відкинула подарований їй букет зі словами: «Якщо ти до квітів жорстокий, то на яку ласку мені сподіватися від

тебе?». Адже квіти для неї живі. Всі свої картини вона буде створювати тільки з натури.

Наступає, мабуть, найважчий період у житті Катерини Білокур. Особливо болісно переживала вона відсутність духовної підтримки. В цей же час вона вирушає у справжнє паломництво до Канева, на могилу Тараса Шевченка. Розпач часом обіймав так сильно, що глибоко віруюча жінка ладна була покінчити з життям. Її хворі ноги – пам'ять про спробу втопитися пізньої осені 1934 року в крижаній воді Чугмака. Тоді вона їх і застудила... Але в тому ж 1934 році приймається найважливіше і безповоротне рішення: «Я буду художником» [1]. Якщо навчитися цього ніде не вдається, вона вирішує учитися самостійно

Отже, Катря Білокур починає опановувати непросто ремесло художника. Художницю найбільше приваблюють олійні фарби. Пензлі вона робить сама. Для кожної фарби – свій пензлик. Вже в тому ж поворотному 1934 році Катря Білокур створює «Берізку» – одну з трьох картин, що принесли їй всесвітню популярність. Через рік народжуються «Квіти за тином» – інший прославлений шедевр [2].

Настає 1939 рік. Катерині Білокур 39 років. За сільськими уявленнями, вона вже стара, і до того ж дивачка, «одержима», що усе квіточки малює. Але, здається, саме в 1939 році часи випробувань для неї минають. Втрутився випадок. Або доля. Художниця відвідала двоюрідну сестру, Любов Тонконіг, що жила через річку – і там, гостюючи, почула по радіо пісню «Чи я в лузі не калина була?» у виконанні прославленої Оксани Петрусенко. Чи то пісня, чи то голос, а може бути, і те, і інше так вразили Катерину, що вона всю ніч просиділа над листом і вранці відправила його за досить незвичною адресою: «Київ, академічний театр, Оксані Петрусенко». Проте слава співачки була настільки широкою, що лист не загубився і дійшов до адресата. Вкладений у конверт разом із листом малюнок калини на шматочку полотна вразив Оксану Петрусенко. Вона радиться з друзями – Касіяном, Тичиною, іде у Центр народної творчості, викладає суть справи. У Полтаву надходить розпорядження – з'їздити в Богданівку, знайти Катрю Білокур, поцікавитися її роботами. І от у Богданівку приїжджає Володимир Хитько, що очолював тоді художньо-методичну раду обласного

Будинку народної творчості. Він приголомшений, декілька картин забирає із собою в Полтаву, показує колезі і другу, художнику Матвієві Донцову. Рішення негайно влаштувати виставку було однозначне. І у 1940 році в Полтавському будинку народної творчості відкривається персональна виставка художниці-самоучки з Богданівки Катрі Білокур. У 1941 році Катря Білокур створює «Польові квіти» [3].

Потім війна. У 44-му, коли щойно звільнена Україна ще лежить у руїнах, художниця пише свій гімн красі та всеперемагаючому життю – картини «Буйна» і «Цар Колос.» Пізніше саме «Цар Колос» назвуть найдовершенішим твором художниці.

А у 1944 році в Богданівку приїжджає директор Державного музею українського народного декоративного мистецтва Василь Нагай – запропонувати виставку і закупити картини. До речі, саме стараннями цієї людини Музей українського народного декоративного мистецтва має найкращу колекцію робіт Катрі Білокур. Одну за одною створює художниця свої прославлені картини – «Декоративні квіти» (1945), «Привіт врожаю» (1946), «Колгоспне поле» (1948–1949), «Цар Колос» (1949), «Сніданок» («Снідання») (1950), «Квіти і берізка ввечері» (1950), «Кавун, морква, квіти» (1951), «Квіти і виноград» (1953—1958), «У Богданівці на Загреблі» (1955), «Хата в Богданівці» (1955), «Георгіни» (1957), «Півонії» (1958), «Натюрморт із колосками і глечиком» (1958—1959), «Букет цвітів» (1959)...

Три картини Білокур – «Цар-Колос», «Берізка» і «Колгоспне поле» – були включені до експозиції радянського мистецтва на Міжнародній виставці в Парижі в 1954 році. Тут їх побачив Пабло Пікассо. Весь світ облетіли його слова: «Якби ми мали художницю такого рівня майстерності, то змусили б заговорити про неї цілий світ!» Це звучало дивовижно. Катрю Білокур він назвав «геніальною» [4]. Картини, що так потрясли Пікассо, у музей декоративного мистецтва в Києві так і не повернулися. Чи залишилися вони за кордоном – теж невідомо. Що з ними стало? Украдені? Продані якомусь колекціонерові за великі гроші чи привласнені представниками радянської делегації? Дотепер невідомо...

1956 року Катерині Білокур присвоїли звання народного художника України. Попереду в неї всього п'ять літ життя.

В Катерини Василівни страшно болять застуджені ще в молодості ноги, і тяжкий селянський побут так само як і колись, майже не лишає часу для творчості. Художниці не тільки не покращили умов життя, їй навіть не повідомили про те, що захоплені її квітами японці пропонували побудувати своїм коштом школу живопису в Богданівці. А саму художницю мали намір запросити до Японії, щоб вона навчала тонкощів свого мистецтва. Катерина Василівна так і не дізналася про ці наміри, а листування осіло в посольствах.

Весна 1961 року не принесла звичайного полегшення. Художниця ще встигла помилуватися яблуневим цвітом, але малювати вже не змогла. До болю в ногах додався сильний біль у шлунку. 10 червня їй було зроблено операцію, чи то невдалу, чи то вже марну. У той же день художниці не стало. Попрощатися з Катериною Білокур прийшли ті, хто любив її, поважав, піклувався. І навіть ті, хто не завжди розумів, зневажав, ганьбив...

Після смерті художниці більшість полотен Катерини Білокур придбав Київський державний музей українського декоративного мистецтва. Хата Білокурів у Богданівці давно вже Музей-садиба Катерини Білокур. Тут і вона сама, із трояндами – скульптура роботи Івана Білокура, племінника художниці, сина її брата Григорія Васильовича.

У листопаді 2016 року Український інститут національної пам'яті в рамках відзначення 83-х роковин Голодомору в Україні вніс її ім'я до проекту «Незламні», як відзначення на державному рівні 15 видатних людей, що пройшли через страшні 1932 – 1933 роки та змогли реалізувати себе.

Після смерті Катерини Білокур серед її картин та паперів знайшли аркуш, на якому рукою художниці було виведене: «Доля випробовує тих, хто надумав дійти якоїсь великої мети...Але сильних духом не злякає ніщо. Вони з стиснутими вустами уперто, сміливо і гордо ідуть до наміченої мети – крок за кроком, все вперед і вперед...І тоді доля нагороджує їх сторицею і відкриває перед ними всі таємниці дійсно прекрасного і ніким не перевершеного мистецтва» [1].

«На довгу згадку ці квіти посилаю тому, кого не бачила, тому, кого не знаю... Важко мені лежати в землі, якщо хтось, хто житиме після мене, не згадає мою добру роботу добрим словом», – писала в одному з листів Катерина Білокур [1].

Тож приймімо цей чудовий дарунок із вдячністю і не забуваймо видатну мисткиню та її самобутні твори, за право створення яких їй довелося багато вистраждати...

Література

1. Білокур, К. (1995). Я буду художником! (М. Кагарлицький, упорядник). *Літера ЛТД*.
2. Осьмак, Є. (2000). Літературна творчість Катерини Білокур. *Дивослово*. 11. 14-19.
3. Хмелюк М. (1997). Про естетичний ідеал Олександра Довженка і Катерини Білокур. *Дивослово*. 10. 52–54.
4. Борисенко, В., Атаманенко, А., & Тарнашинська Л. (2010). *Українки в історії: нові сторінки*. Либідь.

УКРАЇНСЬКА ПІСНЯ - ДЖЕРЕЛО ДУХОВНОЇ СИЛИ НАРОДУ В ЧАСІ ВІЙНИ

В. Бенькалович

Після повномасштабного вторгнення Росії в Україну українська пісня змінилася. Зараз її основне завдання – підбадьорити людей, підтримати бойовий дух армії, стати символом незламності духу та сили українського народу.

У ніч на 4 квітня 2022 р. Президент Володимир Зеленський у промові на церемонії вручення музичної нагороди Grammy заявив: «Наші музиканти носять бронезилети замість смокінгів. Вони співають пораненим у лікарнях, навіть тим, хто їх не чує. Але музика все одно прорветься. Ми захищаємо нашу свободу... жити, любити, звучати на землі... Ми боремося з Росією, яка приносить жахливе

мовчання своїми бомбами. Мертва тиша. Наповніть тишу своєю музикою... Заповніть його сьогодні, щоб розповісти про нашу історію.

Розкажіть правду про війну у своїх соціальних мережах, по телевізору. Підтримайте нас у будь-який можливий спосіб» [10]. В. Зеленський наголосив на ролі музичного мистецтва у боротьбі з російською агресією. Українські митці були солідарні з Президентом та своєю творчістю активно допомагають у протидії зовнішній агресії.

Біль, страх за майбутнє, ненависть до ворогів і любов до своєї країни та рідних – усе це відчуває кожен українець. І доволі часто внутрішні переживання виливаються у творчість. Пісня виступає в ролі катарсису. За допомогою пісні митці намагаються підняти бойовий дух українців [4]. Для бійців ЗСУ Гімн України став молитвою, яку вони виголошують перед наступом [1].

Композицію «Україна переможе!», яку в народі знають як «Горить, палає техніка ворожа», яку випустили виконавці Є. Кошовий, О. Пономарьов, Ю. Ткач, Т. Тополя, М. Хома та П. Чорний, співають навіть наші захисники під свій живий акомпанемент на фронті, тим підтримують свій бойовий дух [2].

Відома всьому світу пісня Січових стрільців «Ой у лузі червона калина» звучить по-своєму у різному виконанні, але саме цю композицію захисники вважають неофіційним гімном сучасної України та переспівують її за своїм баченням і відчуттям [7].

Музиканти пішли боронити країну зі зброєю в руках. Серед них соліст групи «Антитіла» Т. Тополя, соліст гурту «Бумбокс» А. Хливнюк, колишній фронтмен гурту «Тартак» О. Положинський, фронтмен гурту ТНМК Фагот, репер Yartak, співак М. Барських, актор М. Девізорів, відомий журналіст Є. Соболев, режисер і колишній політв'язень РФ О. Сенцов, хореограф Д. Дікусар, актор А. Федінчик та інші [9].

З початком повномасштабного вторгнення українські виконавці отримали новий поштовх для творчості в підтримку своєї Батьківщини. Більше як 50 співаків виконують пісні на воєнну тематику.

Роль, яку відіграла українська пісня у волонтерському русі під час війни, є визначальною. Українські пісні використовуються для збору коштів на військову

техніку та медикаменти. Багато концертів та благодійних заходів, організованих волонтерськими організаціями, були побудовані навколо виконання українських пісень. Активними волонтерами є музиканти Alyona Alyona, А. Пивоваров, Є. Галич, З. Огнєвіч, І. Федішин, О. Білозір, С. Танчинець, С. Лешишак та інші. 5 березня 2022 р. співачка Джамала під час свого виступу на національному відборі на Євробаченні в Німеччині збрала 67 млн євро. Всі кошти були передані на підтримку України [3]. Відома українська співачка Злата Огнєвіч 12 квітня 2022 р. повідомила про збір 2 млн. грн. на допомогу Україні. Злата Огнєвіч допомагала не тільки військовим, а й звичайним людям у відбудові будинків, які зазнали ракетного обстрілу [6]. І. Федішин на кошти, отримані від проведення концертів за кордоном, відправила на передову більше 100 машин [8].

Музика завжди мала великий вплив на людей, а здатність пісень викликати різні емоції та настрої відома з давніх часів. Традиція української пісні завжди була пов'язана з боротьбою України за свободу та незалежність.

Під час російсько-української війни пісня стала вагомим елементом підтримки військових, української громади загалом, стала важливим інструментом у боротьбі за національну свободу, збереження ідентичності та духовної єдності.

Під час війни в українських піснях висвітлювалися трагічні події та реалії війни, висловлювалися співчуття та підтримка військовослужбовцям та їхнім родинам, звучала ідея єднання українського народу у боротьбі за незалежність.

Українська пісня може стати джерелом підтримки, натхнення та духовної сили для військовослужбовців. Майже всі українські артисти давали благодійні концерти у різних країнах і цим не тільки сприяли збору ресурсів для армії, але й були потужним засобом моральної підтримки українців за кордоном. Українські пісні стали національними символами опору, патріотизму.

Література

1. Воїни ЗСУ співають гімн перед наступом. ШОУБІСИКИ. YouTube. 09.09.2022. URL: <https://youtu.be/pJhMDlwEe1M>

2. Горить, палає техніка ворожа! Наші військові ЗСУ співають та підтримують бойовий дух на фронті. Українці всього світу. YouTube.05.07.2022. URL: <https://youtu.be/M7Y60jCPnB4>

3. Моїй Україні!!! Дякую Німеччина. Джамала. Instagram. 05.03.2022. URL: https://www.instagram.com/p/CaujNRwPlw/?utm_source=ig_web_copy_link

4. І музика може стати зброєю. Як українська лють під час війни перетворилася на пісню. Волинські новини. 17.03.2022. URL: <https://www.volynnews.com/news/all/i-muzyka-mozhestaty-zbroyeiu-yakukrayinska-liut-pid-chas-viyny-peretvorylasia-na-pisniu/>

5. Кіборги співають гімн України під час запеклого бою. Телеканал ICTV / Facebook. 13.08.2015. URL: <https://www.facebook.com/watch/?v=872333992815986>

6. ZLATA OGNEVICH. Instagram. URL: <https://www.instagram.com/zlata.ognevich/>

7. «Червона калина» від чернігівців. Генеральний штаб ЗСУ. YouTube. URL: <https://youtu.be/4qдли-Nt8PA>

8. +6 автомобілів та дрон для ЗСУ. Irynafedyshyn. Instagram. 30.03.2023. URL: <https://www.instagram.com/reel/Cqam8ENIi3y/>

9. Хмельницька В. Сенцов, Барських, Тополя: зірки, які захищають Україну від російських окупантів. ТСН. 22.06.2022. URL: <http://surl.li/ueyrd>

10. Шаповал К. Зеленський виступив з промовою про війну на церемонії Grammy. CHAS.NEWS. 04.04.2022. URL: <https://chas.news/news/zelenskii-vistupiv-z-promovoyu-pro-viinuna-tseremonii-grammy-video>

НАУКОВИЙ СТИЛЬ МОВЛЕННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ПРОСТОРИ

І.В. Власенко

Науковий стиль – це функціональний різновид мови, який використовується в галузі науки та освіти. Його основною функцією є

пізнавально-інформативна – повідомлення, пояснення, тлумачення досягнутих наукових результатів, відкриттів [1].

Науковий стиль дає можливість викласти інформацію у зрозумілій та доступній формі.

Основними ознаками цього стилю є доступність і предметність тлумачень, послідовність, об'єктивний аналіз та доказовість викладеного матеріалу, точність і лаконічність висловлювань, аргументація й переконливість тверджень, чіткість узагальнень та визначень, однозначне тлумачення причинно-наслідкових зв'язків, логічність висновків.

Основне призначення наукового стилю мовлення – об'єктивне викладення інформації та результатів аналітико-синтетичної обробки даних. Основною функцією є пояснення наукової ідеї.

Твори, написані в цьому стилі, містять наукову інформацію, тому до нього ставляться жорсткі вимоги в дотриманні норм.

Науковий стиль передбачає використання цитувань, великої кількості спеціальних термінів, графічну та табличну ілюстрацію викладеного матеріалу.

Характерними рисами наукового стилю є:

- логічність викладу;
- суворі композиція
- смислова точність
- особливості лексики наукового стилю
- абстрактність і узагальненість наукового стилю

безособова форма викладу [2].

Науковий стиль мовлення містить декілька підстилів (рис 1).

Термінологія – невід'ємна складова наукового стилю мовлення.

Сьогодні у розвинених мовах близько 90 % нової лексики становлять терміни в різних галузях науки, таких як комп'ютерна техніка, біохімія, кібернетика, мікробіологія, хімія тощо.

Поняття, які з'являються в науці вимагають появи нових термінів.

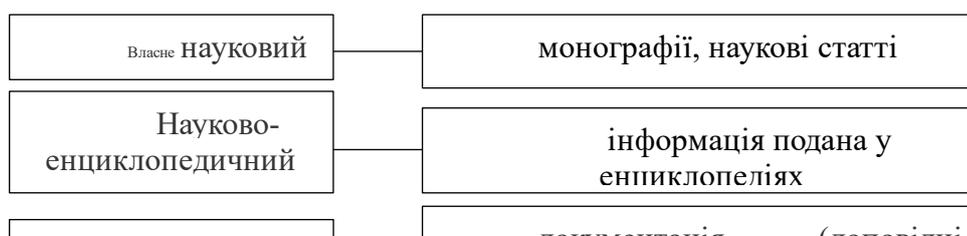


Рисунок 1 – Різновиди наукового стилю

Отже, основне завдання наукового стилю - гранично ясно і точно донести до читача інформацію.

Література

1. Науковий стиль мовлення та його ознаки: мистецтво логічного тексту
<https://naurok.ua/student/blog/naukoviy-stil-movlennya-ta-yogo-oznaki-mistectvo-logichnogo-tekstu>
2. Текст наукового стилю: особливості, ознаки та приклади
<https://moyaosvita.com.ua/literatura/tekst-naukovogo-stilyu-osoblivosti-oznaki-ta-prikladi/>

МОЖЛИВОСТІ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ
АКАДЕМІЧНОЇ ДОБРОЧЕСНОСТІ ПРОЦЕСУ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ
ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ ЗВО

Н. С. Моргунова

У наш час штучний інтелект став незамінним інструментом у багатьох життєвих контекстах. Це є особливо актуальним для сфери вищої освіти, де ШІ суттєво розширює можливості студентів, виконуючи роль універсального помічника для вирішення цілого спектру питань. Університети активно впроваджують алгоритми ШІ у свої платформи, щоб сприяти процесу навчання, однак водночас стикаються зі старим викликом, але вже зовсім нового рівня – проблемою академічної недоброчесності, зловживання цифровим інтелектом з боку студентів.

Основними причинами академічної недоброчесності педагоги називають нестачу здібностей, наполегливості та самодисципліни, конкуруючі пріоритети, непосильне навантаження та навіть особливості менталітету студентів [1, с. 398]. Незалежно від причин, штучний інтелект використовується студентами з метою генерації готових текстів, отримання відповідей на питання як відкритого, так і закритого типів тощо, а безкоштовний доступ до багатьох нейромереж лише посилює цю ситуацію. З іншого боку, і розпізнавання ШІ нерідко є непростим завданням. Все це говорить про актуальність проблеми та необхідність пошуку шляхів для її вирішення.

Негативний вплив, що здійснює недобросовісне використання студентами нейромереж, неможливо недооцінити, оскільки у першу чергу від цього страждають самі студенти: звертаючись до штучного інтелекту для виконання завдань та контрольних робіт, вони витрачають менше зусиль на безпосереднє навчання. Це погано впливає на їхні академічні результати. Іноземні студенти позбавляються можливості отримати та відпрацювати не тільки знання за спеціальністю, а й такі необхідні у житті навички, як креативність та критичне мислення. Доручаючи виконання своїх завдань комп'ютерам, вони не розвивають навички пошуку, структурування та аналізу інформації, не практикують навички письма, втрачають здатність до читання іноземною мовою. Також постають етичні проблеми, оскільки нечесне використання штучного інтелекту надає їм перевагу над іншими студентами, які виконують завдання самостійно. Все це негативно позначається і на університетах – знижується якість навчання,

випускники не набувають необхідних знань та вмінь, дипломи втрачають свою вагу тощо.

Відсутність чіткої сформованої реакції на негативні наслідки використання ШІ пояснюється його стрімким розвитком. Глобальне опитування ЮНЕСКО показало, що на 2023 рік лише 10% навчальних закладів мали інституційний регламент щодо генеративного ШІ [2]. Тим не менш, зараз все більша кількість ЗВО усвідомлює виклики, що стали перед ними. Все більше університетів вживає заходів для вирішення цієї проблеми. Так, наприклад, в українських ЗВО були введені обмеження на використання штучного інтелекту при написанні та захисті дипломних робіт, розробці досліджень, аналізі даних та в інших ключових галузях, використовуються системи виявлення згенерованих штучним інтелектом текстів, введено дисциплінарні заходи проти порушення правил використання ШІ, що може призвести до серйозного дисциплінарного покарання.

Боротьба з академічною не доброчесністю повинна відбуватися не лише на рівні університетів – викладачі також мають можливість сприяти вирішенню цієї проблеми. Насамперед йдеться про розвиток етичної свідомості іноземних студентів.

Найчастіше зловживання інструментами штучного інтелекту пояснюється недостатнім розвитком рефлексії. Студенти часом не розуміють, що роблять неправильно, якщо врахувати факт стрімкого впровадження нейромереж у наше життя, а внаслідок цього і відсутність загальновизнаних норм їх використання. Викладачі можуть проводити короткий інструктаж щодо використання генеративних нейромереж у процесі вивчення дисципліни, озвучувати допустимі рамки їх використання та дисциплінарні заходи у разі порушення висунутих правил.

Крім того, студенти схильні ідеалізувати відповіді, створені штучним інтелектом, стверджуючи, що він напише/переведе/придумає в разі краще за них. У цьому випадку їм потрібно нагадати, що метою навчання є отримання нових знань, що є неможливим без безпосередньої праці, і, звичайно, продемонструвати

на прикладах, що алгоритми нейромереж вразливі і схильні до ризику як дрібних, так і досить суттєвих помилок.

Ще одним способом вирішення цієї проблеми є адаптація домашніх завдань. При вивченні іноземних мов студентам задається безліч завдань класичного зразка: прочитати текст, відповісти на запитання (відкриті та закриті), скласти речення із заданими словами, перекласти слова, тексти та речення на рідну або мову, що вивчається, вставити пропущені слова, поставити слова в дужках у правильну форму, написати твір, есе, розповідь і т.ін. З усіма цими завданнями легко справляється будь-який безкоштовний штучний інтелект, навіть якщо завдання трохи ускладнити: наприклад, задати написати твір-роздум, що включає викладення власної думки студента; перекласти речення, використовуючи задані слова тощо.

Якщо викладач неодноразово фіксує випадки несумлінного використання цифрового інтелекту серед студентів у групі, це може означати, що слід відмовитися від класичних завдань на користь завдань такого типу, що не передбачають або ускладнюють використання ШІ-сервісів. Це можуть бути усні домашні завдання, такі, як складання монологу-розповіді. Тоді, навіть якщо під час підготовки монологу студент скористався послугами ШІ, він все одно витратив зусилля для продумування безпосереднього виступу. Переклад, заданий в усній формі, вимагатиме від студентів вивчити необхідну лексику; заучування чи переказ текстів і діалогів так само залишається актуальним та універсальним типом домашнього завдання. Домашні завдання можуть бути представлені також у вигляді усного захисту письмового самостійного завдання: короткий переказ власного тексту, зворотний переклад перекладеного тексту/речень, відповіді на запитання викладача та ін. Варіантом позааудиторного здійснення усного домашнього завдання є застосування технологій. Так, наприклад, студенти можуть розігрувати діалоги у позанавчальний час і записувати їх на відео, знімати самих себе під час розповіді монологу, підготувати аудіосупровід до презентації або скористатися голосовими повідомленнями в месенджері.

Часткове зниження навантаження або розбивка великих завдань на кілька дрібних частин, а також чітке формулювання завдання з поділом на етапи

сприяють зменшенню прокрастинації та стресу. Великі обсяги та відсутність конкретики найчастіше пригнічують студентів, відбиваючи будь-яку мотивацію до самостійного виконання домашніх завдань. І навпаки, невеликі вправи з посильним обсягом завдань можуть знизити можливість використання ШІ.

Одним із типів домашнього завдання може бути безпосередня робота зі штучним інтелектом. Так, наприклад, студенти можуть самі скласти речення, написати текст або виконати вправи, а потім виконати перевірочну роботу за допомогою неймереж – виправити помилки та отримати пояснення, у чому саме вони полягають, щоб не повторювати їх знову. ШІ може виступати як словник або редактор, він непогано складає вправи для закріплення нової лексики, є партнером для діалогу, чого часто критично не вистачає при вивченні іноземних мов.

Можливості ШІ у вивченні мов дуже широкі, їхнє ігнорування суперечить принципам педагогічної ефективності. Динаміка розвитку технологій, особливо в галузі штучного інтелекту, вражає своєю швидкістю, тоді як ЗВО з низки причин мають інституційну інерцію, вимагають часу на оптимізацію з урахуванням нових реалій. Виходом стає випереджальна адаптація та боротьба з дисбалансом компетенцій, коли цифрова грамотність студентів значно перевищує рівень викладачів. Останні також не повинні ігнорувати такі суттєві та глобальні зміни: тут важливі як вивчення та подальше впровадження нових технологій у роботу, так і перебудова навчальних програм та мовних курсів відповідно до умов цифрової трансформації освіти.

Література

1. Abd-Elal, E.-S., Gamage, S., Mills, J. E., et al. (2019). Artificial intelligence is a tool for cheating academic integrity. In 30th annual conference for the australasian association for engineering education (AAEE 2019): *Educators becoming agents of change: Innovate, integrate, motivate* (pp. 397–403).

2. UNESCO. (2024). Guidance for generative AI in education and research. Paris: UNESCO. URL: <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000386693>

ВИКОРИСТАННЯ ШІ-ПЕРЕКЛАДІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ-ПЕРЕКЛАДАЧІВ

К.М. Романенко

Штучний інтелект (ШІ) вже став невід'ємною частиною освітнього процесу. Його застосування в сфері перекладу – зокрема через такі інструменти, як DeepL, Google Translate або ChatGPT – породжує нові педагогічні можливості. Особливу увагу привертає потенціал цих технологій у формуванні критичного мислення студентів, майбутніх перекладачів. Аналізуючи тексти, створені ШІ, студенти вчаться мислити аналітично, співставляти, оцінювати й аргументувати, що є ядром критичного мислення. Дослідження Чжана та співавторів [5] показує, що AI може підвищити ефективність роботи перекладачів, але студенти потребують спеціальних навичок для критичного оцінювання та адаптації його результатів. Критичне мислення передбачає вміння формулювати судження, аналізувати аргументи, розпізнавати логічні помилки й робити обґрунтовані висновки. За визначенням Пола та Елдер [4], критичне мислення — це "самокерований, самодисциплінований процес мислення, який передбачає ефективне спілкування та розв'язання проблем". Дослідження доводять, що аналіз порівняльних матеріалів сприяє розвитку вищих рівнів когнітивної активності [2, 3].

Отже, розвиток критичного мислення є беззаперечно важливим у підготовці майбутніх перекладачів. Завдання викладачів в такому випадку полягає у створенні та постановці адекватних та іновативних завдань із залученням сучасних засобів, а саме штучного інтелекту. Серед практичних завдань з використанням ШІ пропонуються наступні

1. Порівняльний аналіз ШІ-перекладів. Одним з ефективних методів розвитку критичного мислення може виступити аналіз та порівняння перекладів, згенерованих штучним інтелектом, із перекладами, виконаними людиною. Для цього необхідно мати в наявності один або кілька перекладів одного й того ж тексту різних авторів та використати будь-який доступний інтерфейс ШІ для

перекладу того ж тексту. В ході семінарського заняття надати студентам наочний доступ до оригіналу та всіх варіантів перекладу.

Студенти можуть: визначити точність та змістовність перекладу; проаналізувати стилістичні та лексичні особливості варіантів перекладу; навчитися розпізнавати культурні нюанси та контекстуальні відхилення.

Дослідження Белда-Медіни [1] показало, що студенти часто помиляються у визначенні того, який переклад створено ШІ, що підкреслює необхідність структурованих навчальних завдань для покращення критичного мислення.

Метод реверсивного перекладу. Студенти перекладають текст за допомогою AI, а потім вручну роблять зворотний переклад, щоб оцінити зміни значення. Це допомагає студентам:

виявити семантичні втрати;
зрозуміти, як ШІ обробляє багатозначність слів;
навчитися коригувати машинний переклад для досягнення точності, тобто може стати в нагоді на заняттях з дисципліни «Редагування перекладів».

Постредагування ШІ-перекладу. Таке практичне завдання з постредагування дозволяє студентам:

виправляти граматичні помилки та синтаксичні неточності;
регулювати тональність та стилістику тексту;
покращувати читабельність та когерентність перекладу. Так само може застосовуватися у викладанні дисципліни «Редагування перекладів».

4. Етичний аналіз та дискусії про упередженість. Важливим аспектом навчання є розгляд етичних та соціокультурних питань, пов'язаних з ШІ-перекладом. Студенти аналізують приховану упередженість у перекладах, неточності в передачі культурних реалій, вплив ШІ на мовну репрезентацію. Такі дискусії допомагають не лише розвивати критичне мислення, але й формувати відповідальний підхід до використання ШІ у професійній діяльності.

Перевагами застосування запропонованих типів завдань з використанням ШІ у підготовці майбутніх перекладачів є:

- мотивація, так як ШІ — це сучасна й технологічно цікава тема для молоді;

- формування цифрової грамотності (студенти вчаться працювати зі штучним інтелектом як інструментом, а не джерелом абсолютної істини);
- імплементація інтердисциплінарного підходу — інтеграція філології, технологій та логіки.

Аналіз перекладів, згенерованих ШІ, – це ефективний інструмент не лише для вдосконалення мовних навичок, а й для розвитку критичного мислення. Така робота формує навички оцінювання інформації, мовної точності та аргументованого вибору, що є ключовими в умовах інформаційного суспільства та цифрової доби.

Література

1. Belda-Medina, Jose. (2025). *Assessment of Students' Knowledge and Critical Thinking Skills in AI-Generated vs. Human-Generated Translations*. Traducción y lingüística de corpus: Avances en la era digital. – 30 p.
2. Bloom, B. S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals*. Longmans. – 207 p.
3. Facione, P. A. (2011). *Critical Thinking: What It Is and Why It Counts*. Insight Assessment. – 30 p.
4. Paul, R., & Elder, L. (2008). *The Miniature Guide to Critical Thinking Concepts and Tools*. Foundation for Critical Thinking. – p. 4.
5. Zhang, W., Li, A.W. & Wu, C. (2025). *University students' perceptions of using generative AI in translation practices*. *Instructional Science*. An International Journal of the Learning Sciences. – <https://doi.org/10.1007/s11251-025-09705-y>

ПАРАЛІНГВІСТИКА І ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ

Н. Денисова,

С. Бовдуй

Під час спілкування люди використовують усі доступні їм засоби, щоб їх почули і зрозуміли. Первинним і найпершим засобом передавання інформації є,

звичайно, мова. Однак у ситуації реальної комунікації не можна звертати увагу тільки на вербальне повідомлення, не приділивши уваги іншому, не менш важливому компоненту комунікації – невербальному.

Під час взаємодії цих двох сторін комунікації невербальні засоби можуть виконувати такі функції щодо мови, як повторення, протиставлення, заміщення, доповнення тощо. Отже, мовець обирає ЩО сказати (зміст повідомлення та його мовне оформлення) і ЯК сказати (невербальні засоби підсилення власного повідомлення).

Невербальні засоби спілкування вивчає розділ мовознавства – паралінгвістика [1]. До паралінгвістичних явищ, або до паралінгвізмів, відносять властивості звукової фонації, міміку, жести, інші виразні рухи, тобто графічні, звукові, кінестичні, що супроводжують мовне висловлення, несуть додаткову до його змісту інформації.

Роль паралінгвістичних засобів у текстах не є однозначною. В одних випадках участь паралінгвістичних засобів в організації тексту охоплює лише план його вираження. Це, як правило, тексти службових документів (заяв, анотацій, рецензій тощо). Вони забезпечують лише звичну візуальну форму тексту і не помітні адресатам.

Паралінгвістичні засоби можуть брати участь у формуванні плану вираження та змісту текстів, створюючи паралінгвістично активні тексти. Невербальні засоби привертають увагу адресата. Вилучення інформації з тексту ускладнює або унеможлиблює його розуміння без додаткового пояснення.

Особливу групу паралінгвістично активних текстів становлять креолізовані тексти. До креолізованих текстів належать газетно-публіцистичні тексти; науково-технічні тексти; тексти-інструкції; ілюстровані художні тексти; реклами; афіші; комікси; плакати.

Роль креолізованих текстів у сучасному суспільстві зростає у зв'язку зі збільшенням обсягів інформації, швидким ростом процесу диджиталізації, розвитком штучного інтелекту.

Практика широкого застосування штучного інтелекту показує, що паралінгвістика відіграє усе більш помітну і важливу роль у розвитку штучного

інтелекту. Найперше, вона додає штучному інтелекту здатність розуміти складні аспекти комунікації.

Засоби паралінгвістики здатні додавати мовленню емоційного забарвлення, підкреслювати певні моменти, складові значення, що не виражаються словами [2].

До основних компонентів паралінгвістики належать:

- якість голосу: тон голосу (теплий, холодний, різкий, м'який тощо); висота голосу (високий, низький, монотонний); гучність голосу (голосний, тихий, шепіт); темп мовлення (швидкий, повільний, розмірений); інтонація (підвищення та зниження тону, наголоси, ритм, паузи); артикуляція (чіткість вимови звуків);
- нелінгвістичні звуки: зітхання, кашель, покашлювання, сміх, плач, стогін, заповнювання пауз («е-е-е», «м-м-м» тощо);
- невербальні аспекти (фізичні): міміка, жести, поза, зоровий контакт (погляд), проксеміка (відстань між співрозмовниками).

Паралінгвістика має велике значення у забезпеченні повноцінного спілкування. Саме паралінгвістичні засоби здатні передавати емоції та почуття (радість, сміх, здивування, смуток тощо), регулювати розмову (встановлювати паузи, за допомогою інтонації вказувати на кінець речення, бажання передати слово тощо), підкреслювати важливі моменти (виділяти ключову інформацію за допомогою зміни гучності, інтонації, жестів тощо), виражати ставлення (сарказм, іронію, повагу, неповагу тощо), доповнювати або суперечити словам (підтверджувати або спростовувати те, про що говориться).

Розуміння паралінгвістичних аспектів є важливим для ефективної комунікації, оскільки допомагає уникнути конфліктів під час спілкування.

В епоху штучного інтелекту значно розширився процес розпізнавання та аналізу паралінгвістичних сигналів, що впливають на якість комунікації:

*розпізнавання емоцій (аналіз тону голосу, інтонації, темпу мовлення, нелінгвістичних звуків. Практична цінність розпізнавання емоцій за допомогою штучного інтелекту виявляється у роботі кол-центрів для оцінки задоволеності клієнтів, при емоційних персонажів при створенні ігор, у системах безпеки для виявлення стресу або обману);

*аналіз особистості та намірів (штучний інтелект може аналізувати паралінгвістичні особливості мовлення для визначення рис особистості, рівня впевненості, зацікавленості або навіть потенційних намірів співрозмовника);

*адаптація взаємодії (штучний інтелект може використовувати паралінгвістичні дані для адаптації власної манери спілкування, як-от зміна тону голосу, темпу мовлення задля кращої взаємодії з користувачем, отримання бажаної реакції).

Штучний інтелект, синтезуючи мовлення, використовує паралінгвістичні засоби. Відтворюючи різні емоційні відтінки в голосі, він робить штучну мову природнішою та виразнішою; генерує голоси з різними характеристиками (тембром, висотою, швидкістю), що надає можливість створювати більш персоналізовані голосові інтерфейси; передає невербальні нюанси (передача деяких невербальних сигналів через віртуальних агентів, зокрема через міміку, жести, що синхронізовані з голосовим виводом тощо).

Розвиток штучного інтелекту засобами паралінгвістики несе в собі певні виклики, а саме: точність розпізнавання залишається складним завданням для штучного інтелекту через тонкі нюанси та індивідуальні відмінності у їхньому прояві; культурні відмінності, що слід враховувати при розробці глобальних ШС-систем, адже у різних культурах може значно відрізнятись інтерпретація паралінгвістичних сигналів; етичні питання, бо аналіз емоцій та особистості не повинен порушувати питання конфіденційності зловживання приватною інформацією; подальший розвиток паралінгвістичних можливостей штучного інтелекту зробить взаємодію з технологіями більш інтуїтивною, емпатичною та природною [4].

Штучний інтелект може допомогти в розробці нових форм комунікації, що більш ефективним способом поєднують вербальні та невербальні сигнали.

Отже, паралінгвістика відіграє все більш важливу роль у розвитку штучного інтелекту, «олюднюючи» його, підвищуючи його здатність до розуміння складних аспектів комунікації, забезпечує відчутні прориви у сфері людино-машинної взаємодії, відкриває перед компаніями можливість для

інновацій та покращення сервісів. Таким чином штучний інтелект стає критично важливим інструментом для сучасного світу [3].

Література

1. URL: <https://uk.wikipedia.org> (дата звернення: 02.05.2025).
2. Романцова Я.В. Паралінгвістичні засоби комунікації. URL: <https://vestnik-philology.mgu.od.ua> (дата звернення: 02.02.2025).
3. URL: <https://www.agiliway.com> (дата звернення 03.05.2025).
4. URL:<https://pravdatutnews.com> (дата звернення: 03.05.2025).

«КУЛЬТУРНІ КОДИ В АНГЛОМОВНІЙ ХУДОЖНІЙ ЛІТЕРАТУРІ: ВИКЛИКИ ПЕРЕКЛАДУ ТА ІНТЕГРАЦІЇ В ОСВІТНІЙ КОНТЕКСТ СТАРШОЇ ШКОЛИ»

І. М. Єршоміна

З огляду на зростаючу взаємозалежність країн та активну інтеграцію України в міжнародну освітню та культурну спільноту, набуття учнями навичок міжкультурного спілкування стає першочерговим завданням.

Вивчення англomовної художньої літератури відкриває широкі можливості для досягнення цієї мети, адже дозволяє не лише вдосконалити знання іноземної мови, але й проникнути у світогляд, звичаї та глибинні культурні особливості інших народів. Однак, процес залучення подібних літературних творів до навчальної програми старшої школи стикається з певними труднощами, зокрема, з розумінням та інтерпретацією культурних кодів. Ці коди являють собою своєрідні семіотичні «паролі», що несуть у собі унікальне культурне значення, властиве конкретному суспільству [1].

Культурні коди охоплюють різноманітний спектр елементів: від знаків і символів до історичних алюзій, специфічних реалій та особливостей мовної і невербальної комунікації, які акумулюють культурну інформацію.

У художніх текстах вони можуть проявлятися через окремі слова, образи, стилістичні прийоми, що відсилають до певного історичного, соціального або

релігійного підґрунтя. Розуміння цих закодованих смислів є вирішальним для повноцінного сприйняття художнього твору. Тому при перекладі та адаптації іншомовних літературних творів для навчальних цілей надзвичайно важливо не лише передати основний зміст, але й максимально зберегти автентичну атмосферу оригіналу та його культурну насиченість [6].

У рамках проведеного дослідження було ретельно проаналізовано низку визначних англомовних літературних творів, які посідають важливе місце у шкільній програмі або активно використовуються для позакласного читання. До цього переліку увійшли такі знакові романи, як «Пригоди Гекльберрі Фінна» Марка Твена, «Гордість і упередження» Джейн Остін, антиутопія «1984» Джорджа Оруелла та глибоко соціальний твір «Убити пересмішника» Гарпер Лі. Основний фокус аналізу було спрямовано на виявлення та всебічне дослідження культурних кодів, особливостей їхнього відтворення в українських перекладах, а також визначення їхнього дидактичного потенціалу в контексті української шкільної освіти.

У процесі дослідження було встановлено, що культурні коди, присутні у вищезгаданих літературних текстах, можуть бути умовно класифіковані за кількома ключовими категоріями, що відображають різні аспекти культурної спадщини та соціального життя:

– Історико-культурні алюзії: ця категорія охоплює прямі або непрямі посилання на значущі історичні події, видатних особистостей, характерні географічні реалії, які мають глибоке культурне коріння. Наприклад, яскравий образ Півдня Сполучених Штатів Америки, майстерно відтворений у романі Гарпер Лі, неможливо повноцінно зрозуміти без урахування історично сформованого соціального розшарування, складної історії расових відносин та значного впливу протестантської етики на світогляд мешканців цього регіону [4].

– Релігійні символи та фразеологія: значна кількість біблійних алюзій, метафор та усталених виразів релігійного походження, що зустрічаються у творах Джейн Остін або Марка Твена, нерідко залишаються не до кінця зрозумілими для читача без належного розуміння релігійно-культурного контексту епохи та суспільства, в якому створювалися ці твори. У процесі

перекладу перед перекладачем постає непросте завдання вибору між максимально точним буквальним відтворенням, культурною адаптацією або введенням додаткових пояснень у вигляді приміток [2].

– Побутові реалії та соціокультурні коннотації: ця категорія включає в себе традиції, звичаї, особливості національного одягу, характерні страви, усталену соціальну ієрархію та інші елементи повсякденного життя, що несуть у собі важливі культурні смисли. У романі «Гордість і упередження», зокрема, для адекватного розуміння сюжетних колізій та мотивації персонажів вкрай важливо розкрити значення дворянських титулів, панівних шлюбних норм та суворого кодексу поведінки, що регулював життя англійського суспільства того часу [3].

– Гумор, іронія, сарказм: культурно обумовлені форми гумору, зокрема іронія та сарказм, що часто ґрунтуються на специфічних національних особливостях сприйняття дійсності, можуть частково або повністю втратити свій первісний зміст чи навіть набувати іншого забарвлення під час перекладу на іншу мову. У цьому контексті особливої уваги потребує сатиричний стиль Джорджа Оруелла [5]. Вчителю зарубіжної літератури необхідно акцентувати увагу учнів на цих нюансах, спонукаючи їх до обговорення можливих змін у змісті та емоційному впливі тексту в процесі його лінгвістичної трансформації.

Проведений аналіз українських перекладів досліджуваних творів показав, що перекладачі переважно застосовують такі стратегії, як адаптація (приспосовування культурних реалій до українського контексту), десемантизація (часткове або повне опущення специфічних культурних елементів або узагальнення їхнього значення), пошук еквівалентної заміни (підбір аналогічних образів чи понять в українській культурі) або додавання розгорнутих коментарів та приміток. Однак, в умовах шкільного навчання, надмірна адаптація без належного пояснення може суттєво знизити освітній потенціал оригінального тексту, позбавляючи учнів можливості глибшого розуміння іншої культури [7].

Для підтвердження теоретичних висновків було проведено аналіз методичної літератури, шкільних програм. Цей аналіз виявив низку типових труднощів, з якими стикаються педагоги в освітньому процесі: переважна більшість вчителів зазначають значні складнощі при поясненні культурних кодів,

що містяться в англomовних літературних творах, особливо за відсутності відповідних навчальних ресурсів; відчувається нагальна потреба у створенні якісних методичних матеріалів, які б послідовно та доступно розкривали культурні контексти творів, адаптованих до української шкільної програми.

На практиці активно використовуються паралельні тексти (оригінал англійською мовою та український переклад) як ефективний інструмент для порівняльного аналізу та кращого розуміння культурних особливостей.

З огляду на виявлені проблеми, у межах дослідницької частини було запропоновано практичну методичну модель інтеграції культурних кодів у шкільний курс зарубіжної літератури та англійської мови. Ця модель передбачає комплексне використання різноманітних навчальних підходів та ресурсів, зокрема: активне застосування мультимедійних презентацій для візуалізації культурних реалій; створення карт культурних кодів до літературних творів; організацію порівняльного читання уривків англійською та українською мовами з обговоренням варіантів передачі культурних смислів; залучення учнів до дискусій, круглих столів, дебатів, індивідуальних та групових проєктів, спрямованих на глибше розуміння іншомовної культури [3].

Культурні коди, що постають як своєрідний лінгвокультурний бар'єр у процесі міжмовної комунікації, водночас є надзвичайно цінним дидактичним ресурсом, здатним значно поглибити розуміння учнями не лише особливостей іншомовної культури, але й сприяти кращому усвідомленню власної національної ідентичності. Саме тому, інтеграція англomовної художньої літератури в шкільний навчальний процес має неодмінно супроводжуватися цілеспрямованою та систематичною роботою з розкриття цих закодованих культурних смислів. Грамотний переклад, підкріплений кваліфікованими педагогічними коментарями та поясненнями, здатний не лише максимально зберегти первісний авторський задум, але й суттєво розширити горизонти мислення школярів, формуючи їхню міжкультурну компетентність [1].

З метою ефективної реалізації цього потенціалу видається доцільним на рівні освітньої політики та шкільної практики вжити низку важливих заходів. Першочерговим кроком має стати створення вичерпної бази якісних методичних

матеріалів, розроблених спеціально для вчителів, які б містили докладні пояснення ключових культурних кодів, що зустрічаються в англійських літературних творах, включених до навчальної програми. Паралельно з цим, необхідно внести відповідні корективи до чинної шкільної програми з зарубіжної літератури та англійської мови, враховуючи міжкультурну специфіку пропонованих текстів та передбачаючи час для їхнього детального аналізу в контексті відповідних культур [2].

Крім того, слід активно заохочувати як педагогів, так і учнів до використання оригінальних англійських текстів у поєднанні з якісними паралельними перекладами. Такий підхід створює унікальні можливості для порівняльного аналізу, самостійного виявлення культурних відмінностей та формування власного критичного судження. Нарешті, особливу увагу слід приділити розвитку критичного мислення учнів у процесі їхньої взаємодії з культурно маркованими елементами літератури, стимулюючи їх до самостійного пошуку, аналізу та інтерпретації прихованих культурних смислів [4].

Література

1. Бибиц С. М. Культурні коди в художньому дискурсі: семіотичний аспект. – Київ: Логос, 2019.
2. Бугайова Л. М. Актуальні проблеми художнього перекладу. – Львів: Видавництво ЛНУ, 2020.
3. Дьяків О. П. Міжкультурна комунікація: Навчальний посібник. – Київ: НаУКМА, 2021.
4. Ільїн В. М. Культурологія. – Харків: Прапор, 2020.
5. Kramersch, C. Context and Culture in Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 1993.
6. Newmark, P. A Textbook of Translation. – New York: Prentice Hall, 1988.
7. Venuti, L. The Translator's Invisibility: A History of Translation. – London: Routledge, 2008.

ІНКЛЮЗИВНА ОСВІТА ЯК ОДНА З УМОВ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ПОТРЕБАМИ

О.П. Мазуркевич,

Н.О.Хацьола

Однією з умов ефективної соціальної адаптації дітей, які мають особливі потреби, має стати інклюзивне навчання. Адже європейська практика свідчить, що більшість із таких здобувачів освіти можуть навчатися в загальноосвітніх школах, у вищих навчальних закладах за моделлю інклюзивної освіти, яка передбачає надання якісних освітніх послуг школярам та студентам з особливими потребами у звичайних класах (групах) загальноосвітніх (дошкільних) та ВНЗ, за умови відповідної підготовки вчителів, викладачів і підтримки сімей.

Доцільним є аналіз понять «інклюзія» та «інклюзивна освіта». Термін «інклюзія» (англ. – inclusion) означає включення або приєднання. Він запозичений з англійської мови, але не має точного перекладу. Однокореневі англійські слова перекладаються як include – включати, залучати; including – включаючи; inclusive – включно, містить [1, с. 5].

Вітчизняні науковці тлумачать цей термін по-різному. Так, Л. Міщик вважає, що інклюзія – це процес збільшення ступеня участі всіх дітей у соціальному житті та різних програмах [2, с. 57]. А. Колупаєва трактує його як «об'єднану освітню систему із надання належної освіти всім учням; повне залучення дітей з відмітними здібностями в різні аспекти шкільної освіти, які є доступними для інших дітей» [4, с. 76]. Національна асамблея людей з інвалідністю України, зазначає, що інклюзія – політика і процес, які забезпечують повну участь усім членам суспільства в усіх сферах життєдіяльності [3, с. 306].

Поняття «інклюзивний» відображає нові погляди не лише на освіту, але й на місце людини в суспільстві та поступово замінює термін «інтеграція», оскільки механічне поєднання (інтеграція) в одному місці дітей з особливими потребами та дітей із нормативним розвитком не означає повноцінної участі

перших у житті колективу. В основі інклюзії, на противагу інтеграції, лежить нова філософія та методологія шкільного навчання, яка має враховувати потреби кожної дитини, у тому числі і обдарованої, й тих, котрі мають особливі освітні потреби.

Сучасне суспільство визнає, що саме інклюзія є більш гуманною та ефективною освітньою системою, яка здатна задовольнити потреби всіх категорій людей, незалежно від рівня психофізичного розвитку, та сприяє створенню інклюзивного суспільства, яке б повною мірою сприймало таких учнів, студентів визнавало їхні права на освіту, особистісний розвиток, професійну діяльність, участь у суспільному житті. Впроваджуючи інклюзію в освітньо-виховний процес, можна досягти розбудови українського суспільства, яке дозволить кожному громадянину «незалежно від віку й статі, етнічної належності, здібностей, наявності або відсутності особливостей у розвитку, брати участь у житті суспільства й робити свій внесок в його розвиток. У такому суспільстві особливості поважають і цінують» [4, с. 14].

Інклюзивне навчання – це комплексний процес забезпечення рівного доступу до якісної освіти дітям з особливими освітніми потребами шляхом організації їхнього навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, так і після шкільної освіти, на основі застосування особистісно орієнтованих методів навчання, з урахуванням індивідуальних особливостей навчально-пізнавальної діяльності таких дітей. Воно передбачає створення освітнього середовища, яке відповідає б потребам і можливостям кожного здобувача освіти, незалежно від особливостей її психофізичного розвитку, забезпечення наукового супроводу, створення навчальних програм, навчального методичного забезпечення [1, с. 5].

Мета інклюзивного навчання – реалізація права здобувачів освіти усіх рівнів з особливими освітніми потребами на освіту за місцем проживання, їх соціалізація та інтеграція у суспільство, залучення сім'ї до участі у навчально-виховному процесі.

Основними завданнями інклюзивного навчання є:

здобуття дітьми з особливими освітніми потребами освіти відповідного рівня у середовищі нормативних однолітків відповідно до Державного стандарту загальної середньої освіти;

забезпечення різнобічного розвитку дітей, реалізація їх здібностей; створення освітньо-реабілітаційного середовища для задоволення освітніх потреб здобувачів освіти з особливими потребами психофізичного розвитку;

створення позитивного мікроклімату у освітньому навчальному закладі з інклюзивним навчанням, формування активного міжособистісного спілкування дітей з особливими освітніми потребами з іншими здобувачами;

забезпечення диференційованого психолого-педагогічного супроводу здобувачів з особливими освітніми потребами;

надання консультативної допомоги сім'ям, які виховують дітей з особливими освітніми потребами, залучення батьків до розроблення індивідуальних планів та програм навчання.

Головні засади інклюзивної освіти чітко визначені в Саламанській декларації (1994 р.). У документі зазначено, що всі діти, незалежно від наявних відмінностей між ними, мають право отримувати знання разом з іншими. Інклюзивні заклади освіти повинні використовувати різноманітні методи навчання та виховання, розробляти індивідуальні плани навчання з урахуванням будь-яких потреб своїх здобувачів [4, с.24].

Як показують вітчизняні та закордонні дослідження, навчання таких дітей поряд зі здоровими однолітками створює умови для їхнього саморозвитку та самореалізації, сприяє кращій соціалізації та адаптації, формуванню адекватної системи стосунків із однолітками, якомога повнішому включенню в соціальне життя [2, с. 156].

До того ж, інклюзивне навчання корисне не лише для дітей з особливостями психофізичного розвитку, а й для їхніх однолітків, яке сприятиме їх особистісному розвитку. Таке навчання розвиває у здорових школярів здатність до емпатії, тактовної взаємодії, чуйності та толерантності щодо однолітків з особливими потребами, сприяє формуванню ставлення до них, як до рівноправних членів колективу.

Інклюзія – це нова філософія освіти, запровадження її принципів в освіту нелегка справа, яка вимагає корінної перебудови навчального процесу і свідомості всіх його учасників. Але результатом цієї важливої роботи може бути не тільки розширення можливостей для навчання та соціалізації здобувачів освіти з особливими потребами, а й оздоровлення суспільства в цілому.

Література

1. Інклюзія як нова філософія освіти // Радість дитинства – вільні рухи. – 2009. – № 4, 8 с.
2. Міщик Л. Інклюзивна освіта як умова соціалізації дітей-інвалідів у процесі навчання [Електронний ресурс] Л. Міщик. – Режим доступу :http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Znpkhist/2012_5/12mliupn.pdf. – Назва з екрана.
3. Національна Асамблея Інвалідів України. Програма: «Через освіту до соціальної інтеграції» [Електронний ресурс] : <http://naiu.org.ua>
4. Основи інклюзивної освіти: навч.-метод. посіб. / А. А. Колупаєва, О. М. Таранченко, І. О. Білозерська та ін. ; за заг. ред. А. А. Колупаєвої. – К. : А. С. К., 2012. – 308 с.
5. Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання. Наказ МОН № 912 від 01.10.10 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу :http://osvita.ua/legislation/Ser_osv/9189/. – Назва з екрана.

МАРКЕТИНГ ОСВІТНІХ ПОСЛУГ У ДОБУ ЦИФРОВОЇ

ТРАНСФОРМАЦІЇ: НОВІ ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ

Н.В.Білецька

Цифрова трансформація стала ключовим чинником змін у різних сферах суспільного життя, і система вищої освіти не є винятком. Усе більше закладів освіти інтегрують цифрові технології в освітній процес, управління й комунікації.

Цей процес істотно впливає на підходи до маркетингу освітніх послуг, змінюючи інструменти взаємодії з цільовою аудиторією, канали просування, характер попиту та поведінку споживачів освітніх продуктів.

Метою даної статті є дослідження викликів та можливостей, які постають перед маркетингом освітніх послуг в умовах цифрової трансформації, а також визначення стратегічних орієнтирів для підвищення ефективності комунікацій та залучення здобувачів освіти.

Трансформація поведінки споживача освітніх послуг має важливе прикладне значення. У цифрову епоху потенційні студенти демонструють нову модель поведінки, яка ґрунтується на активному пошуку інформації в онлайн-просторі, довірі до відгуків та репутації навчального закладу в соціальних мережах. Вибір вищого навчального закладу часто залежить не лише від академічної пропозиції, а й від цифрової присутності закладу в медіапросторі, наявності інтерактивного контенту, віртуальних турів, зручності платформи подачі документів тощо.

Цифрова трансформація відкриває нові можливості, проте водночас створює низку викликів, серед яких можна виділити наступні:

1) Зростаюча конкуренція - освітні заклади не лише в межах країни, а й за кордоном активно просувають свої послуги онлайн, що вимагає більш ефективного позиціонування.

2) Зміна каналів комунікації відбувається шляхом переходу від традиційної реклами до цифрових платформ — соціальні мережі, месенджери, освітні агрегатори.

3) Необхідність наявності цифрових компетентностей персоналу, так як реалізація ефективного маркетингу неможлива без відповідної кваліфікації працівників у сфері цифрових технологій.

4) Персоналізація освітніх продуктів: очікування клієнтів вимагають індивідуального підходу, що потребує впровадження CRM-систем, Big Data та аналітики.

В той же час, попри наявні виклики, цифрова трансформація створює низку унікальних можливостей для покращення маркетингової діяльності. Досить

цікавим може бути використання соціальних мереж, блогів, YouTube, TikTok дає змогу формувати позитивний імідж ЗВО і залучати нові сегменти аудиторії. Таким чином будується впізнаність бренду через цифрові канали. Завдяки інструментам Google Analytics, таргетингу, тепловим картам поведінки користувачів можливо адаптувати маркетингові стратегії в реальному часі.

Цифрова трансформація змінює підхід до формування ціннісної пропозиції закладу вищої освіти. У фокусі – не лише академічна якість, а й досвід користувача: зручність взаємодії з онлайн-сервісами, швидкість зворотного зв'язку, прозорість процесів. Успішні ЗВО активно інвестують у розвиток цифрової інфраструктури та покращення онлайн-присутності, створюючи адаптивні сайти, мобільні додатки, персоналізовані кабінети для абітурієнтів.

Водночас актуальним стає питання етики використання персональних даних, адже сучасні маркетингові технології передбачають активне використання інформації про поведінку та інтереси споживачів. Заклади мають дотримуватися принципів прозорості, безпеки та відповідального зберігання даних.

В останній час в сфері освіти досить популярними стали інтерактивні платформи для залучення користувачів Онлайн-конференції, відкриті лекції, віртуальні дні відкритих дверей сприяють формуванню лояльності до бренду навчального закладу. Разом із застосуванням систем електронної розсилки, чат-ботів, платформ управління клієнтським досвідом це забезпечує своєчасний та ефективний контакт з абітурієнтами.

Стає дедалі важливішою побудова довгострокових відносин з потенційними студентами ще до моменту подання заяви. Для цього ефективним є впровадження механізмів супроводу клієнта (customer journey) – від першого знайомства з брендом до зарахування. Все більшого значення набуває гейміфікація у маркетингу освіти – створення інтерактивного контенту, тестів, квестів, що утримують увагу аудиторії та сприяють залученню. Також активно використовуються мікроінфлюенсери – студенти та випускники, які через власні сторінки в соцмережах просувають бренд ЗВО, формуючи емоційний зв'язок з потенційними абітурієнтами.

Ефективна сучасна стратегія маркетингу в освіті може і повинна бути адаптивною, цифрово орієнтованою, клієнтоцентричною. При формуванні такої стратегії можна виокремити основні стратегічні підходи до розвитку маркетингу освітніх послуг:

- контент-маркетинг як засіб побудови експертного іміджу ЗВО;
- омніканальний маркетинг, який забезпечує цілісність взаємодії через різні платформи;
- цифрова аналітика для прийняття обґрунтованих управлінських рішень;
- використання соціального маркетингу для підсилення громадської цінності навчального закладу.

У добу цифрової трансформації маркетинг освітніх послуг переходить на новий рівень складності та динаміки. Заклади вищої освіти, що адаптуються до цифрових реалій, отримують значні переваги у вигляді зростання впізнаваності бренду, поліпшення комунікації з потенційними студентами та підвищення конкурентоспроможності. Водночас необхідність системного підходу, розвитку цифрових компетентностей персоналу та впровадження сучасних аналітичних інструментів є критичними факторами успіху в сучасному маркетинговому середовищі освіти.

Окрім цього, ефективність маркетингових кампаній значною мірою залежить від швидкості адаптації до змін у цифровому середовищі та здатності реагувати на нові тренди. Успішні заклади не просто слідують за технологічними новинками, а формують власні інноваційні практики. У перспективі маркетинг освітніх послуг стане ще більш інтерактивним, візуалізованим та автоматизованим, що потребуватиме нових компетентностей та стратегічного мислення.

Література

1. Гнатюк, О.І. Цифровий маркетинг в системі вищої освіти: теоретичні основи та практичні аспекти. – К.: Видавництво КНЕУ, 2021. – 142 с.
2. Пилипенко, В.В. Маркетинг освітніх послуг в умовах цифровізації: виклики та відповіді // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2020. – №3. – С. 45–56.

3. Тищенко, Л.О. Перспективи розвитку цифрового маркетингу в освітньому секторі України // Науковий вісник Університету. – 2022. – №2. – С. 12–18.

4. Мельник, С.Ю. Цифрова трансформація та її вплив на маркетингову стратегію ЗВО // Бізнес-Інформ. – 2023. – №1. – С. 78–85.

5. Андрущенко, Т.О. Освітній маркетинг у цифрову добу: нові підходи до взаємодії з абітурієнтами. – Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2021. – 128 с.

СУЧАСНІ ТРЕНДИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИЩІЙ ОСВІТІ

Л.Г.Михальчишина

Цифрова трансформація вищої школи – наслідок формування нового інноваційного цифрового суспільства, що визначає революційні зміни в усіх сферах соціуму. Сучасна вища освіта вимушена відповідати викликам економіки, культури, науки, громадського розвитку в цілому, що характеризує незворотність процесу цифрової трансформації.

Останнім часом спостерігається активна інтеграція технологій і цифрових методів в освітній процес. Легкий доступ до технічних пристроїв, необхідного програмного забезпечення та Інтернету сприяє цифровізації освіти. Застосування цифрових технологій стало одним із провідних і активно поширюваних трендів, що надає можливість зробити освітній процес більш гнучким, персоналізованим та адаптованим до сучасних викликів [1].

Переваги цифрової трансформації у вищій освіті полягають у створенні сприятливих умов для низки ключових аспектів, зокрема:

- стимулювання мотивації до самонавчання та саморозвитку через доступність і зручність цифрових ресурсів;
- розвиток навичок самоосвіти та вміння самостійно обирати найцінніші ресурси для особистого розвитку;

- формування мобільності та здатності швидко адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі;
- охоплення широкого кола здобувачів вищої освіти за допомогою персоналізованого контенту, що сприяє співпраці та інтеграції;
- підтримка розробки міжнародних інноваційних проєктів та ефективної співпраці між ЗВО різних країн;
- забезпечення можливості навчання у комфортних умовах для здобувачів вищої освіти, оптимізація часу для виконання завдань [1].

Цифровізація освіти передбачає впровадження цифрових технологій в освітній процес на всіх рівнях, включаючи аналіз достовірності отриманої інформації, застосування критичного мислення, максимальне використання різноманітного мультимедійного контенту в освітніх цілях, інтерактивні методи навчання, спрямовані на розвиток здобувачів освіти. Тенденції впровадження цифрових технологій в освітній процес за останні роки суттєво змінились, що зумовлено зміною сучасних підходів до такого процесу. Запровадження карантинних обмежень та воєнний стан стали значним викликом для всіх учасників освітнього процесу в Україні [2, с. 298].

Цифровізація освіти є однією з ключових тенденцій розвитку сучасної освітньої системи. Вона спрямована на покращення якості навчального процесу, доступності знань та адаптації освітніх програм до потреб цифрового суспільства.

Основні технології навчання, що активно використовуються в сучасних навчальних закладах, включають використання електронних підручників, відеоуроків, вебінарів, онлайн-платформ для навчання, електронних тестів та асесментів, мультимедійних презентацій, інтерактивних ігор та симуляцій, а також хмарних технологій.

Серед ключових тенденцій освітніх технологій останніх років виділяються: неперервна освіта, відкриті онлайн-курси, адаптивне навчання, інтегральний підхід, дистанційне навчання, гейміфікація та використання віртуальної та доповненої реальності [3, с. 93].

Перспективи цифровізації освіти в Україні є багатообіцяючими. Використання сучасних цифрових інструментів у навчальному процесі сприяє розвитку навичок проблемного мислення, стимулює творчість та інноваційний підхід до навчання та досліджень. Цифрові технології можуть допомогти забезпечити доступ до якісної освіти для всіх верств населення, незалежно від географічного розташування чи соціального статусу, та допоможуть українським учням та студентам конкурувати на міжнародному рівні, відкриваючи можливості для отримання освіти й роботи за кордоном [3, с. 93].

Допомога Євросоюзу матиме системний вплив на розвиток якості цифрової освіти України у відповідь на виклики та наслідки війни. А в межах конкурсів проєктів програми Еразмус+ 2025 року, що вже тривають, кожен заклад може знайти свої інтереси та можливості співпраці з університетами країн ЄС – і це інвестиції коштів, інтелекту та зусиль у наше спільне майбутнє [4].

Перспективи цифрової трансформації вищої освіти повинні оцінюватися комплексно, з урахуванням соціальних, психолого-педагогічних, економічних, культурних, етичних ризиків цифровізації. При цьому класична і цифрова освіта мають бути інтегровані в цілісний проєкт сучасної освіти

Література

1. Моторіна, В. Г., Дем'яненко, О. О., & Марущак, О. В. (2024). Аналіз впливу цифрових технологій на якість вищої освіти в Україні в умовах глобальних викликів. Педагогічна Академія: наукові записки, (10). <https://doi.org/10.5281/zenodo.13846988>

2. Стойка О., Матейчук Д. (2023). Сучасні підходи до впровадження цифрових технологій в освітній процес ЗВО. Актуальні питання гуманітарних наук (62, 2). <https://doi.org/10.24919/2308-4863/62-2-48>

3. Сафонов Ю.М., Коротун О.П. (2024). Цифровізація освіти в Україні: технології та методики навчання. Трансформаційна економіка, (2). <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-7-15>

4. URL : <https://life.pravda.com.ua/projects/navchayemo-i-zrostayemo/cifrovi-tehnologiji-305855/>

